

Ahlak Ve Merhamet

CEMAL NAR

PEYGAMBER ÖRNEKLİĞİNDE
AHLAK VE MERHAMET

Cemal Nar

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde Youtube sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler, 2- Bu Sistemden İslam'a, 3- İslamlaşma Bilinci, 4- İslam Sancısı, 5- Arş Gölgesi, 6- Tasavvufun Anahtarı, 7- Âlimin Önderliği, 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9- İlim Ve Özgürlük, 10- İlim Ve İktidar, 11- İmanın Kıymeti ve Korunması, 12- İman Ve Etkisi, 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14- İnançta Arınma, 15- İnançta Kirlenme, 16- Okuma Aşkı, 17- İslam'a Göre Irkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18- İnsana Ulaşmak, 19- Cihad ve Zafer Şartları, 20- İnancın Kıvancı, 21- Sistem ve Şeriat, 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23- Gönül Azığı, 24- Laiklik Sorgulaması, 25- Derdimiz İslam, 26- Adı Konmamış Savaş, 27- Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28- Batılılaşma Cinnetine Aydınların Karanlığı, 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30- İmam

Ahlak Ve Merhamet

Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31- İslam'ın Özeti, 32- İslam'da Irkçılık Ulusalılık Milliyetçilik 33- İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz, 36- Hesaplaşmadan Olmaz, 37- Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu. 40- Müslüman Kimliğin Kodları. 41- Bize Düşen. 42- İslam davası. 43- Din Diyalog Ve Ilımlı İslam. 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet. 45- Okuduğun Kadarsın. 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar. 49- Acilen İslam Birliği 50- Engin Gönül Yüce Ruh 51- İslam'da İnsan Onuru Ve Çağa Yansıması 52- Güncelin Dili 53- Hizmetten Teröre Gülen Sorgulaması 54- Türkiye'de Dindar Siyaset Pratiği 55- İnternette Kral Sözler 56- İslam Düşüncesinde Sağlık Ve Şifa 57- Hastalara Armağan 58- Maraş Hazineleri 58- Birey Üstüne Eleştiriler 59- İlim Ve Alim Üstüne Eleştiriler 60- İrfan Hayatımız Üstüne Eleştiriler 61- Devlet Ve Medeniyet Yolu Hicret 62- Sevgili Peygamberimiz Mekke Döneminde İslam'a davet 1- 2. Ciltler 63- Peygamber Örneğinde Ahlak Ve Merhamet

Cemal Nar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

İSLAM VE AHLAK

Ahlakın Tarifi

Ahlak Neden Bahseder?

İman Ahlak Bütünlüğü

Hadislere Yorum Gereği

Selef Ahlakından Bazı İncelikler

O CANLI KUR'AN'DI

Peygamberimizin Örnekliği

Bir insanı en iyi kim tanır?

Muhteşem Bir Cevap

Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Ahlakın Amacı

Ahlak İman İlişkisi

Ahlakın Önemi

Ahlak Hadislerinden Örnekler

Ashabına Bakar Mısınız?

Hz. Ömer'in Güzel Ahlâkı

Ayet Karşısında Durmak

Eli Havada Kaldı

Bir Vazifemiz Var

Müslüman Oluşumuzun Kıymetini Bilmeliyiz

Unutmayalım

MERHAMET

Merhamet

İşte O Merhamet Kaynağı

Sınırları Zorlardı

İlk Uyarı

Ebû Tâlib'in îmanı

Ahlak Ve Merhamet

Dehşetli Bir İkaz
İlkeler İlâhî Olmalıdır
Uyarıyı Haklı Bulan Yüce Gönül
İnsana Kalsaydı
Düşmanları İçin Yalvarmalar
İnsan Niçin Sorumludur?
Sorumluluğun Kaynağı Akıl ve İradedir
Baş Münafık Ölünce
Kimseyi Utandırmak İstemezdi
Acılar İçinde Kıvrılırken
Bunu Niçin Yaptınız?
İşte O Muhteşem Merhamet
Özellikle Çocuklar
Hayvanlara Merhamet
Düşmanına Merhamet
Ashabın Merhameti
Şu Anaya Bakar mısınız?
Kalpteki Putları Kırarak
Tevazu
Aslını Unutma
Bir Söze Bir de Söyleye Bak
Yapmadıklarını Söylemek
Çocuğu Bile Kandırma
Kandırandan Hadis Alınmaz
Paşanın Teşekkürü
Sürgün Sebebi
SONSÖZ

ÖNSÖZ

Bazı dostlarımız bizden yaşanmış hikâyelerle kolay okunur kitaplar da yazmamızı istediler. İstek sahiplerinde haklı olabilirler. Herkes iman, hukuk, sistem, batılılaşma, laiklik, devlet ve siyaset üstüne okumak istemeyebilir. Onlara da hikâyelerle süsleyerek iman, ibadet, helal haram ve ahlakı anlatmamız gerekir.

Bunun için de sağlam kaynaklara dayanmak gerekir. Bu açıdan biz çok zenginiz hamdolsun. Kur'an ve tefsirleri, esbab-ı nüzullere dair eserler, hadisler ve şerhleri, tarih kitapları, bugün biyografi denilen tabakat ve teracimler, ansiklopediler bizim için muazzam kaynaklardır. Hele Muhammed Yusuf Kandehlevi'nin "Hayatü's-Sahabe" isimli eseri, asrısaaadete dair olanları derleyen muazzam bir eser, benzeri az bulunur bir hazinedir. Biz bu kaynaktan çok faydalandık.¹ Bu metotla bu kaynaklardan yararlanarak değişik konularda böyle bir seri yazma fikrimiz var. Bakalım ne kadarına imkânımız olacak.

Hep söylüyoruz; asr-ı saadette yaşanan İslamî hayat açısından bize ulaşan bilgiler, ucu bucağı olmayan bir denizdir. Bu kitapta da denizden bir damla sunmaya çalıştık. Bir damladır ama deryadan haber verir; kim onu küçük görebilir? İnsanın aslı da bir damladan

¹ Bu kitabın tercümesinin Akçağ Yayınlarından çıkanı bizim için temel kitaptır. Bu kitaptaki bilgiler daha çok "X. Bölüm: Ashâbın Ahlâk Ve Sîreti", 3/92 ve devamından alınmıştır.

Ahlak Ve Merhamet

ibaret değil midir? Belki evrenin kendisi de bir damla sudan yaratılmıştır. Akıllı insanlar damlayı hakir görmezler. Küçük şeylerden büyük faydalar edinirler. Bilirler ki atalar boşuna “damlaya damlaya göl olur” dememişlerdir.

İman ve aşkla yanan gönülleri suya kandırır mı bilemem. Bizim asıl hedefimiz onlar değil, Allah Teâlâ'yı, aziz dinini ve onu sunan âlemlere rahmet peygamberini muhtaç olduklarını idrak eden veya edemeyenlere bir nebze olsun tanıtmaktır.

Göğsünüzün bir umman olup taşması dualarımızla hoşça kalın efendim.

Kitaba emeği geçenlere teşekkür ederim. Herzaman son sözümüz ise, “hamd-u senalar olsun alemlerin rabbi Allah Teâlâ’ya” demektir.

Cemal Nar

Ekim 2017

Kahramanmaraş

İSLAM VE AHLAK

Bu serinin basılışı nasıl tezahür eder, onu bilemeyiz. Ama yazılış itibariyle bu eser serinin ilki sayılır. Böyle olunca ahlak hakkında kısaca bilgi vermek, bu kitaba daha uygun düşer. Bu yüzden bir giriş mahiyetinde burada ahlak ilmini ve İslam ile ilişkilerini sözü uzatmadan kısaca görmeye çalıştık.

Ahlakın Tarifi

Ahlak, Arapçada, “yaratma”, “yaratılış” ve “yaratılmış” gibi manalara gelen “halk” ile aynı kökten olan “Hulk” veya “Hulûk” kelimelerinin çoğuludur. “Hulûk” kelimesi, Kur’an’da iki ayette geçmektedir.² Lugat kitaplarında “Hulk” kelimesinin huy, seciye, tabiat, mertlik, din ve yaratılış manalarına geldiği belirtilmiştir.³

Ahlak’ın ıstılahtaki tarifleri içinde en güzel olarak Gazalî’nin yaptığını gösterenler vardır.⁴ Buna göre ahlak, insan nefsinde yerleşen öyle bir hal, durum, keyfiyet, meleke, ustalık ve yatkınlıktır ki işler, hiçbir fikrî zorlama olmaksızın, düşünüp taşınmadan, bu meleke sayesinde kolaylıkla ve rahatlıkla ortaya çıkar.⁵

² Şura, 37; Kalem, 4.

³ İbn Manzur, Lisan’ül Arab XI. 374.

⁴ Mustafa Çağrı, Anahatlarıyla İslam Ahlakı, s. 15.

⁵ Gazalî I. 53. Dr. Mustafa Çağrı age. s. 16.

Ahlak Ve Merhamet

Ahlak, İslam dininin iman, ibadet, muamelat gibi bir şubesi olarak bizim medeniyetimizde baştan beri bir ilim olarak vardır. Bu ilim, özne olarak insanı ve onun akıl, irade, vicdan gibi ahlaki kabiliyetleri ile öfke, şehvet vb. duygularını ve bunlardan doğan fazilet ve rezaletleri tetkik ve tahlil etmeyi konu edinir. Gayesi ise, “Ben ahlak güzelliklerini tamamlamak için gönderildim” hadisinde en güzel bir şekilde ifadesini bulduğu gibi, iyi huyları, yüksek vasıfları insana kazandırmaktır.⁶

Ahlak Neden Bahseder?

Ahlak ilminin konusu iki kısımda incelenebilir: Birincisi, kurallar ve kaideler bütünüdür. Yani, insanların bireysel ve toplumsal yaşayışlarında uymaları gereken ahlakî kuralların, İyilikler ve kötülüklerin aydınlatılması, öğretilmesidir. İkinci kısım ise, bunları yaşayacak olan insanı inceler. Yani insanın akıl, irade, vicdan gibi ahlakî kabiliyetleri ile, öfke, şehvet, hırs ve benzeri duygularını ve bunlardan kaynaklanan fazilet ve reziletleri araştırır ve irdeler.

Ahlak ilmi, konusu insan olunca hukuk, psikoloji, sosyoloji ile yakın bir ilişki içindedir. Hatta yer yer bunlar ile iç içe girmiş bir vaziyettedir. O yüzden ahlak ilmi ile uğraşan alimlerin ve mutasavvıfların insan ruhunu en ince ayrıntılarına varıncaya kadar didik didik araştırıp hallaç pamuğu gibi attırmaları ve sonra da belli bir tertip ve düzene koymaları ne kadar harikadır. Sonra edîp ve şairlerin bu bilgileri nazım ve nesirlere dökerek vezinli kafiyele ifadeleri ne muhteşemdir. Değişik açıdan geçmişe yönelik tarihçilerin bu güzellikleri altın levhalar biçiminde aksettirîşleri, sanatkarların gerek mimarî, gerek diğer güzel sanatlara işleyişleri, fevkalade bir seyir içinde sürekli gelişme göstererek günümüze kadar gelmiştir.

⁶ M. Çağrııcı, age. s. 22.

Biz ahlakın kaynağını gösteren Kur'an ve Sünneti bu konuya dahil etsek sanırım yanlış olmaz. Ahlakın kaynağını değişik gösterenler olmuştur, ama sonuçta yanıldıklarını acı tecrübelerle görmüşlerdir. Akif ne güzel söyler:

Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır;

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.

Kur'an, Allah Teâlâ'nın ahlakını anlatan bir kitaptır. Sevgili Peygamberimize (sav.) o muhteşem ahlakı bahşeden de odur. Bu gerçeği, "Gerçekten sen, pek büyük bir ahlâk üzerindesin"⁷ ayeti ile ifade etmiştir. Bu hakikatların en iyi bilincinde olan Resulullah (sav) Efendimiz "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." der.

Evet, O'nun hayatı işte ortadadır. Kim onun ahlakına ve yüce şahsiyetine itiraz edebilir ki? O ahlakî yüceliğe kim erişebilir ki? Çünkü o, canlı bir Kur'an'dı. İşte Kur'an ve ortaya koyduğu ahlak. İnsanlık, ister itiraf etsin, ister etmesin, erdem adına ne biliyorsa O'ndan öğrenmiştir. Biz bundan sonraki sayfalarda buna harika örnekler sunacağız inşallah.

İman Ahlak Bütünlüğü

Malumdur ki ehl-i sünnet'e göre iman, sayısal olarak aslı ve hakikati bakımından artmaz ve eksilmez. Belki fazilet bakımından, zayıflık veya kuvvetlilik bakımından artar veya eksilir. İman edilecek konular bellidir ve İnsanın bunlara iman edip tasdik etmesinde kesinlik olmalıdır. Çünkü iman şek, şüphe, zan ve tereddüt kabul etmez. İmanın taalluk ettiği, ilgili olduğu şeyler, dinen inanılması zaruri olan ve Peygamberimizin getirdiklerinin tamamıdır.

Öyleyse, din açısından inanılması zaruri olan esasların bir kısmına inanıp da bir kısmına inanmamak, tamamına inanmamak gibi imanı bozar, kişiyi dinden çıkarır, kafir eder. Çünkü iman bir bütündür, bölünüp parçalanamaz. Mesela diyelim ki Peygamberimiz

⁷ Kalem 4.

Ahlak Ve Merhamet

inanılması gereken bin esas getirdi. Bunun 999 una inanılsa da birine inanılmasa, bu iman Allah katında makbul değildir.⁸

Şu ayetler bu hükmü bildirir:

“Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir.”⁹

“Onlar, Kur'ân'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayarak onu kısım kısım böldüler.”¹⁰

Çağımızda öyle cahil insanlar vardır ki, Müslüman olduklarını söyler, Allah Teâlâ'nın indirdiği, iman ve itaat istediği, güzel ve faydalı görüp tam teslim olmalarını istediği kanunlarını, aziz şeriatını¹¹ inkar eder, çirkin görür, yok olması için mücadele ederler. Şeriat yerine insan kafasından üretilmiş laik kanunları alır ve uygularlar. Bunların din ile, iman ile zerre kadar olsun bir bağı, bir ilgisi kalmamıştır. Daha önce Müslüman olsalar bile, artık bu inançları ile beraber dinden çıkmış, “dinden dönen” anlamında “mürted” olmuşlardır. Maalesef bu yaygın durum da çağımızın korkunç bir irtidadıdır. Ülkemizde “Batılılaşma” hareketleri ile bu irtidat neredeyse resmîyet kazanmıştır. Allah Teâlâ nesillerimizin imanını korusun.¹²

Allah Teâlâ'nın katında tek din İslam'dır. İslam bir hayat tarzıdır. Allah Teâlâ'nın açtığı yoldur. Bu yolun sağında veya

⁸ A. A. Aydın age. s. 170-171; A. Saim Kılavuz age. s. 46-51; Ali el-Karî, Fıkh-ı Ekber Şerhi s. 211-214; N. Es-Sabuni age. s. 182; Perdevî, age. s. 219.

⁹ Bakara, 85.

¹⁰ Hicr, 91.

¹¹ Bkz. Maide 41, 44,45,47, 50; Nisa 59,60,65; Casiye 18.

¹² Bu konuda şu kitaplarımıza bakılabilir: İnançta Arınma, Sistem ve Şeriat, Batılılaşmayla Hesaplaşma, Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, İmanın Kıymeti Ve Korunması.

Cemal Nar

solunda kalan yollar batıldır, küfürdür, sonu cehenneme çıkar. Şu güzel açıklamaya bakar mısınız?

“Hz. Peygamber bir gün yere düz bir çizgi çizdi. ‘Bu Allah’ın yoludur’ dedi. Daha sonra bu çizginin sağına ve soluna başka çizgiler çizerek ‘Bunlar ise diğer yollardır. Her biri üzerinde yanlışla davet eden birtakım şeytanlar vardır’. Buyurdu. Arkasından da şu ayeti okudu:

“Şu emrettiğim yol, benim dosdoğru yolumdur. Hep ona uyun! Başka yollara ve dinlere uyup gitmeyin ki sizi O’nun yolundan saptırmasın. (Azabından) korunmanız için (Allah) size böyle tavsiye ediyor.”¹³

Ancak iman kuvvetli veya zayıf olabilir. İmanın taklid, tahkik, yakîn bakımından aynı olmadığı, mesela Hz. Peygamberin ve Hz. Ebu Bekir’in insanların imanca en kuvvetlileri olduğunda kimsenin şüphe ve itirazı yoktur.

İmandan maksat azaptan ve ateşten kurtulmaktır. Gerçi Allah Teala dilediğini yapar, ama İslam’ın temel ilkelerine göre amelsiz ve ahlaksız olanları azap ile tehdit eden de kendisidir. Bu yüzden “vadinden dönmeyen” Allah Teâlâ’dan korkmak gerekir. Bazıları, “iman varsa günah ve ahlaksızlık zarar vermez, iman kişiyi cennete götürür” sözleri boş ve batıldır. İnsandan zerrenin hesabı sorulacaktır. Günahı sevabından çok olanlar, az veya çok yanacaktır. Ama Allah Teâlâ’nın rahmeti sonsuzdur, dilerse af eder, ona kimse karışamaz. Fakat yine kendisi, “aldatıcıların bizi rahmetin bolluğu ile aldatmasına” kanmamamızı emretmiştir. Son sözümüz, Allah Teâlâ dilediğini yapar.

Hadislere Yorum Gereği

Bazı hadislerin bir kısmı açıktan amel olmazsa imanın olmayacağını ifade eder. “La yû’minu” diye başlayarak bu gerçeği ifade eden pek çok hadis vardır. Bunların tevil edilmesi gerekir.

¹³ Enâm Suresi: 153. Hadis için bkz. İbn Mâce, Mukaddime 1.

Ahlak Ve Merhamet

Yorumsuz, olduğu gibi almak, hadislerin terğip ve terhip özelliğini bilmemektir. Usulü bilmeyenlerin, hadislere sadece lafızlarına bakarak mana verenlerin yanlış anlamaları kaçınılmazdır. Her ilmin bir metodu olduğu gibi, hadisleri şerhetmenin de bir metodu vardır. İşte birkaç örnek;

“Komşusuna ikram etmeyen mümin değildir.”¹⁴

“Yalan söyleyen ne Allah’a, ne de ahirete inanmamıştır.”¹⁵

“Kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa misafirine ikram etsin, kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa komşusuna iyilik ve ihsanda bulunsun. Kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa ya hayır söylesin, veya sussun.”¹⁶

“Münafığın alameti üçtür”¹ diye başlayan hadisi hangi mümin bilmez? Burada sayılan ahlaksızlık, insanı hakiki nifaka götürebilir diye dikkat çekilip Müslümanlar ikaz edilmiştir. Demek yalan, hıyanet, ahde vefasızlık ve sair kötü ahlaklar insanı, devamlı yapırlırsa, amelî nifaktan itikadî nifaka götürebilir.¹⁷ İşte imanın ahlakla korunması derken kasdımız da budur.

Nitekim kötü ahlaklı ve Müslümanların birlik ve dirliğini bozucu davranışlar karşısında Peygamberimiz de çok hassastır ve önlemek için de çok ağır konuşmuştur. İbn Ömer anlatıyor; “Resulullah minbere çıktı ve yüksek bir sesle şöyle bağırdı:

–“Ey diliyle iman ettiklerini söyledikleri halde kalplerine iman girmeyen adamlar! Müslümanlara eziyet etmeyin ve ayıplamayın. Onların gizli kusurlarını araştırmayın! Çünkü, kim Müslüman

¹⁴ Kenz’ul Ummal, IX. 55 hn: 24918.

¹⁵ Age. III. 874 hn: 8993.

¹⁶ Buhari, Edeb 31-85. Nibah 80. Ribak 23, Müslim, İman 74 hn: 47. Ebu Davud, Edeb, 132 hn: 43708.

¹ Tirmizi, İman, 14 (2631); Nesai, İman 20, Ahmed II. 200, 357, III. 215 Müslim, İman, 107-108.

¹⁷ Hadisin geniş bir şerhi için bak; Dr. Sadık Kılıç, Kurana Göre Nifak s. 135-143, 155.

kardeşinin ayıbını araştırırsa, Allah da onun ayıbını araştırır. Kimin de ayıbını Allah araştırırsa, onu evinin içinde de olsa rezil eder.”¹⁸

Bu hadisin şerhinde Ali el-Kari bir şeye dikkat çekiyor: “Müslüman kardeşinin ayıbını araştırın” denildiğine göre, bu işi yapan mümindir. Zira münafıkla mümin kardeş olamaz. Dolayısıyla hitabın içine mümin de girer, münafık da. Müminin de fasığı anlaşılır tabi.”

Böylece Tîbî’nin hadisin hükmünü münafıklara hasretmeyi tercih etmesini, hadisin umumi ifadesini de göz önünde bulundurarak zahir manaya aykırı görür.¹⁹ Allah-u alem, doğrusu da budur.

Sevgili Peygamberimizin şu hadisi de dikkat çekicidir:

-Size namaz, oruç ve sadakadan daha üstün bir şey göstereyim mi?

- Evet, ey Allah’ın Resulü, dediler.

-Arabulmak, barıştırmaktır. Çünkü aranın bozulması kökünden kazır. Saçı kazır demiyorum; dini kazır.”²⁰

Herhalde bu “dini kazımak” tabiri üzerinde iyi durmak gerekir. İşte bu, Allah korusun kötü ahlakın varabileceği son noktadır. İşte bu da konumuzun ana fikri veya özetidir.

Benzeri daha birçok hadisleri zikretmek mümkündür. Hadisler, “burada sayılan iyi huyları yapmayan, kötü huyları işleyenler kâfir olurlar” anlamında değildir. “Bunlar kafir huylarıdır. Bunları yapanlar küfre düşmek tehlikesindedirler” anlamındadırlar.

Yine “Mescide komşu olanın namazı ancak mescidde kılınırsa kabul olunur” hadisi cemaati emretmektedir. Peygamber Efendimizin (sav) cemaati ne kadar teşvik ettiğini, bu hususta görme engellilere bile ruhsat vermediğini biliyoruz. Allah Teâlâ’nın

¹⁸ Tebrizi, Mişkat, III. 1402 (5044).

¹⁹ Ali el-Kari, Mirkad, VIII. 775. (5043).

²⁰ Tirmizi, Kıyamet 56. Ebu Davud, Edeb, 50.

Ahlak Ve Merhamet

savaş esnasında bile cemaatle namazı emretmesi²¹ anlamlıdır. Fakat bütün bunların amacı, cemaat terbiyesi kazandırmak, bu konudaki tembelliği, gevşekliği yok etmektir. Yoksa evinde yalnız namaz kılanların namazlarının kabul olmayacağı, tekrar kaza etmeleri gereği anlamında değildir.

Maksada kafi olacağı ümidiyle bu kadarla yetiniyoruz. Konuya dönersek, görülüyor ki, ahlaksız bir iman, insanı ilahî gazaptan ve azaptan kurtaramıyor. Ancak, ehli sünnetin “amel imandan bir cüz değildir” kaidesiyle, büyük günahlar - kebair’in arkasında yaptığımız açıklamalar burası için de geçerlidir diye tembih edelim.

Selef Ahlakından Bazı İncelikler

Bazı İslam büyüklerinin herkesin anlayamayacağı bir incelik ve kavrayışla ahlak ile iman arasındaki ilgiyi izah edişleri de gayet güzeldir. Onlar üslupları ile sanki Sevgili Peygamberimiz (sav)’in izindedirler. İşte onlardan birkaç misal:

Süfyan-ı Servî (r.a) der ki:

-Dört haslet kafirlik getirir:

1-Bir kişiyi görmeden gıybet eylemek. Çünkü bu gaybe hüküm demektir. Gaybe hüküm ise küfürdür.

2-Hased eylemek. Zira bu huy, Cenab-ı Hakkın bir kuluna verdiğini layık görmemektir. Her kim Allah Teâlâ’nın verdiğini reva görmezse küfürdür. Çünkü Hak Teala hazretlerinin hikmetini, adlini inkar etmiş olur.

3-Hak Teala’nın rahmetinden ümidini kesmektir. Zira ayette: “Doğrusu kafirlerden başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez”²² buyurulmuştur.

4-Haram mal toplamaktır. Bu da kıyamet gününün hesabına inanmamaktır. Her kim ki kıyamet gününün muhasebesine inanmazsa kafirdir.”²³

²¹ Nisâ 102.

²² Yusuf, 87.

Cemal Nar

Sultan'ul Arifin diye maruf kibar-ı evliyadan Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi (k.s) bunları zikrettikten sonra şöyle devam eder:

“Altı şey amelleri hapt eder (siler atar):

1-Halkın ayıbıyla iştiğal etmek

2-Kalbin kasveti

3-Hubb-i dünya

4-Killet-ül Haya (Haktan ve halktan utanmamak)

5-Tül-i emel

6-Zulüm”²⁴

Yine müellif-i merhum şöyle buyurmaktadır: “Gazapta dört büyük afet vardır. Birincisi, küfrünü mucib olup imansız gitmesine sebep olmaktır. Bütün ameli mahvolur...”²⁵

Netice olarak diyebiliriz ki, güzel ahlakı elde etmek için tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb ile imanımızı korumaya ve kuvvetlendirmeye çalışmalı, imanımızı zayıflatacak ve bizi münafıklaştıracak, belki bütün bütün kalbimizi karartacak ve küfre düşürecek kötü ahlaktan da kaçınmalıyız. Bu kazanacağımız ve kaçınacağımız ahlakın neler olduğu ise, kitabımızın yazılış maksadının dışında olduğundan, onu müstakil yazılan ahlak kitaplarına havale ediyoruz.²⁶

²³ Ramazanoğlu Mahmud Sami, Musahabe, II. 104.

²⁴ Age. II. 105.

²⁵ Age. II. 119.

²⁶ Mesela Bkz. Cemal Nar, İslam'da İnsan İlişkileri; İslam'ın Özeti, Ahlak Bölümü.

O CANLI KUR'AN'DI

İslam ahlakının ilk kaynağı Kur'an'dır. Bu ilahî kitap sahibinin ahlakını bize bildirir. Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmak bir Müslümanın ilk hedefidir. Aynı zamanda kötü ahlakı da bildirir bu yüce kitap. O yüzden bütün İslami ilimlerde olduğu gibi ahlak ilminin de kaynağı Kur'an'dır. Dolayısıyla bu yüce kitap, bir Müslümanın elinden düşmeyecek bir kitaptır.

Bilindiği gibi Sevgili Peygamberimiz (sav) Kur'an'ın kendisine indiği resul, yani Allah elçisidir. O ümmi bir nebidir. Mektebi, medresesi, üniversitesi yoktur. Gerek de yoktur. Zira öğretmeni Allah Teâlâ olan birisi başka hangi bir öğretmene ihtiyaç duyabilir? Bugün dünyanın bütün ciddi eğitim kurumlarında onun öğretisi okunmaktadır. Ümmi bir insanın gerek din, gerekse dünya ilimlerinde bu kadar derin bilgi sahibi olması, onun öğretmenin Allah Teâlâ, kitabının da Allah kelamı olması hakkında kuşku bırakmaz bir kanıttır. O bu kitabı okumuş, bu kitaptan ders vermiş, bu kitapla insanları eğitmiş ve yönetmiştir.

İşte O'nun hayatı ortadadır. Kim onun ahlakına ve yüce şahsiyetine itiraz edebilir ki? O ahlaki yüceliğe kim erişebilir ki? Çünkü o, canlı bir Kur'an'dı. İşte Kur'an ve ortaya koyduğu ahlak.

Şimdi bunu olayların içinde görmeye çalışalım inşallah. Bilindiği gibi Hz. Peygamber Efendimiz her alanda olduğu gibi ahlakta da en güzel örnekti. Ashâbını da öyle yetiştirdi. Her an aralarında bulundu ve İslam dinini öğretti, nefislerini terbiye etti, kalplerini arındırdı. O vahşi cahiliyye Arapları, o katı yürekli

Cemal Nar

bedeviler, iman-ı kâmil ile dünyanın tanıdığı en hayırlı nesil oldular. Ahlâk ve sîretleri büyük bir değişim ve gelişim gösterdi. Birbirlerine karşı tutum ve davranışları nazik, kibardı. Muhabbet ve ikram en büyük özellikleri olmuştu. Cömertlik ve îsarda parmak ısırtacak zirvelere ulaştılar.

Bunun altında yatan ne idi?

Aralarında yaşayan canlı bir Kur'an-ı Kerîm'di. En büyük öğretmendi o. Yaşayarak örneklik eden bir rehberdi. Bunu bilenler biliyor, bilmeyenler de bilenlere soruyorlardı.

Peygamberimizin Örneği

Hız. Peygamber Efendimizi örnek alma ve sünnetine uyma konusunda bazı temel ilkelerden söz edebiliriz. Peygamberimiz ifrat ve tefritten uzak, insan fitratını esas alan, dengeli bir hayat öneren bir sünneti vardı. Bu sünnete uyanlar, aşırılıklardan korunarak kendilerini gereksiz yere yormaktan ve üzmekten korumuş olurlar, sağlıklı bir hayat sürerlerdi. Ancak insan karakterleri çok farklı olunca, onlara yönelik sünnet de zaman zaman farklılık gösteriyordu. Bu yüzden Peygamber Efendimizin (sav) farklı kişilere değişik tavsiyelerini yanlış anlayarak çelişki gibi görmek, cehalet olur. Biz böylesi cehalete düşmemek için bütün düşünce ve davranışlarımızı Kur'an ve sünnete vurarak ona uygun düşürmeye çalışmalıyız. Bu da Müslümanı ilme teşvik eden bir durumdur.

Sünnet çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Bazıları sünnet deyince ya nafil ibadetler veya kılık kıyafet gibi dış görünüşlerden ibaret zannederler. Bu yüzden sakal, sarık, takke, bol ve uzun elbiselere sünnet diye sarılırlar. Bunlar elbette Peygamber Efendimize (sav) benzemek adına yapılırsa güzel ve sevap işlerdir. Ama esas sünnet, bütün bir hayatı, İslam'ın öğrettiği temel ilkeleri, hak ve sorumlulukları içeren davranış biçimlerini, ihlas ve samimiyetle yaşamaktır. Bunun da ilk şartı kâmil bir iman, temiz bir kalp, kötülüklerden arınmış bir nefis, dürüst ve adil yaşanan bir

Ahlak Ve Merhamet

hayattır. Özellikle de ahlaklı olmaktır. Zira İslam, baştan sona ahlaktır ve getirdiği kanunları güzel ahlakı gerçekleştirmek içindir. Çünkü insanın düşünce ve davranışlarını yöneten de ahlaktır. Bu ahlak öncelikle kalbi temizler. Kalbin işleri, bedenın işlerinden önemlidir ve onları yönlendirir. Mesela kalbin amelleri olan sevgi, saygı, haya, tevazu, şefkat, merhamet, hilm, havf, reca, iffet, zikir, ikram, ihsan, cömertlik gibi konular hayata yansdıklarında gerçek manada sünnet, yani peygamber örneklığı yaşanmış olacaktır. Bu yüzden ahlak önemli ve önceliklidir diyoruz.

Bir önemli konu da sünneti yaşamak, günlük hayatımıza uygulamaktır. Yaşayarak sünnete uymak, söz ile konuşmaktan elbette daha elzemdir. İnsanın yapmadığı şeyleri konuşması dinimizde çirkin sayılmış ve kınanmıştır.

Şunu da unutmamak gerekir ki Sevgili Peygamberimizin örneklığı sadece fertler açısından değil, aynı zamanda toplumsal yönden de çok önemlidir. İslam toplumunda fertler Peygamber Efendimizi (sav) örnek alırken devletin ve kurumlarının başka dinleri, ilkeleri ve milletleri örnek alıyor olması düşünülemez. Zaten adil bir devlet de kendi toplumuna ters düşemez!

Burada bazı beyni batı kültürü ile yıkanmış olanlar çağdaşıktan, modernlikten bahsedeceklerdir. Oysa unutulmaması gereken gerçek şudur: Hz. Peygamber'in örneklığı ve sünnetinin geçerliliği O'nun hayatı veya belirli bir zaman dilimi ile kayıtlı değildir. Kur'an, sünnet ve yaşanan tarih bunu ifade eder. Bu yüzden İslam toplumu varlığını sürdürebilmiştir. Sahabelerin hayatından başlayarak zamanımıza kadar yaşanan tarihin iyi bilinmesi Rasûlullah'ın örneklığının sürüp gitmesi, dolayısıyla İslamın hâkimiyetinin gerçekleştirilmesi açısından önemlidir.

Bir İnsanı En İyi Kim Tanır?

Evet, bir insanı en iyi kim tanır?

Çok ciddi bir soru. Ama cevabı da belli. Elbette ailesi. Öncelikle eşi. Sonra ana baba ve evlatları. Çünkü onlardan

Cemal Nar

bir şey saklamak kolay kolay mümkün değildir. İnsan bütün huyları, alışkanlıkları, karakteri ile onların önündedir. Başkalarını birkaç saat rol yaparak idare etmek, onlara farklı görünmek belki mümkündür. Fakat aileye asla!

O yüzden bir adam hakkında ev halkı samimi bir şekilde aynı şeyleri anlatıyorsa, bu şahadet çok değerlidir.

Sonra dostluk ve alış veriş gelir kişiyi tanımak için. Sonra da uzun yolculuklar. Sefer ve misafir kelimeleri malum Arapçadır. Kelimenin kökünde “açığa çıkarma, aydınlatma” anlamı vardır. Neden mi böyledir? Neyi mi açığa çıkarır uzun yolculuklar?

Yoldaşların huylarını, karakterlerini, adet ve alışkanlıklarını, hastalıklarını vs. O yüzden bu sayılan dostluk, muamele, yani alış veriş ve yolculuklar olmadan bir adamı tanıdığını iddia etmek su götürür.

Sözü nereye mi getireceğiz?

Şuraya: Peygamber Efendimizin (sav) ahlakını en iyi kim bilebilir?

Eşleri değil mi?

Ya onlar içinde en iyi kim bilebilir?

Herhalde Hz. Âişe annemiz.

İşte akıllı insanlar gidip ona soruyorlar. Onlardan birisi anlatıyor:

Muhteşem Bir Cevap

Hz. Âişe'ye:

- Bana Rasûlullahın ahlâkından haber ver! Dedim. Hz. Âişe:
- Sen Kur'an okumuyor musun? Dedi.
- Evet, okuyorum, dedim. Hz. Âişe:
- İşte onun ahlâkı Kur'an'dır, dedi.²⁷

²⁷ Bidaye, VI/35 (Müslim, Sa'd b. Hişam'dan). İmam Ahmed de benzer şekilde rivayet etmiştir. İbn Sa'd'ın rivayetinde “Kur'an insanlara en üstün ahlak kurallarını getirmiştir” ibaresi de vardır.

Ahlak Ve Merhamet

İşte benzer rivayetler: Hz. “Âişe’den Rasûlullahın ahlâkını sordum. ‘Onun ahlakı Kur’an’dı. O, Kur’an’ın razı olduğuna razı olur, Kur’an’ın kızdığına da kızardı’ dedi.”²⁸

- Biz Hz. Âişe’ye

- Ey mü’minlerin annesi! Rasûlullahın ahlâkı nasıldı? diye sorduk. O da daha önce geçen cevabı verdi. Bu nakilden sonra Hz. Âişe:

- Sen el-Mü’minün suresini okumuyor musun? Onun birinci ayetinden onuncu ayete kadarını oku. İşte Rasûlullahın ahlâkı böyle idi” dedi.²⁹

Hz. Âişe annemiz şöyle der:

“Hiç kimse ahlak bakımından Rasûlullahtan daha güzel değildir. Onun ashâbından veya aile efradından kim onu çağırmış ise, o ona karşı “peki” anlamında “lebbeyk!” demiştir ve bunun için de Allah “*Kesinlikle sen büyük bir ahlâk üzerindesin*” (Kalem: 68/4) buyurmuştur” diyor.³⁰

Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Hz. Âişe annemiz benzer bir cevaptan sonra başından geçen bir hikâyeyi anlatır. İşte bu olay o ahlakın ne kadar büyük, yüce ve asil olduğunu çok güzel anlatır.

“Rasûlullah ashabıyla beraberdi. Ben ona bir yemek yaptım. Aynı zamanda kumam olan Hz. Hafsa da Rasûlullah’a bir yemek hazırlamıştı. Hafsa benden önce yemeği yetiştirdi. Buna çok kızdım, kıskandım ve cariyeme:

- Git, Hafsa’nın çanağını dök! dedim.

Hafsa, tabağını Hz. Peygamber’in önüne koymak istediğinde cariyeye ona vurdu. Haliyle yemek de yere döküldü.”

²⁸ Yakup b. Süfyan, Ebu’d-Derda’dan rivayet etmiştir.

²⁹ Bidaye, VI/35 (Beyhaki’dan).

³⁰ Delail, s. 57 (Urve’dan).

Cemal Nar

Şimdi burada Aişe annemizin sözünün az arasına girelim isterseniz. Hafsa annemiz çok iyi niyetle hem oda sahibine yardım, hem de Efendimizin misafirlerine ikram etmek istiyor. Ama maruz kaldığı muamele ortada. Tabi olgunluk gösteriyor, sessizce odasına gidiyor.

Şimdi siz kendinizi Peygamber Efendimizin (sav) yerine koyun bir an. Eşiniz de misafirlerinizin önünde böyle yapıyor. Siz olsanız ne yaparsınız?

Duyar gibiyim; en sakininiz “çok kızarım” diyor. En sertiniz de “misafirler gidince kafasını kırarım” diyor, değil mi?

Fakir de “Allah başlara vermesin” diyorum.

Peki, Sevgili Peygamberimiz (sav)’in ne yaptığını merak ediyorsunuz değil mi?

Hemen Aişe annemize geri dönelim:

“Hz. Peygamber yerdeki yemeği toplattı, misafirleriyle beraber yediler. Sonra ben yemek dolu tabağımı gönderdim. Hz. Peygamber onu Hafsa’ya vererek:

- Bu kabı senin kabının yerine al ve içindekilerini de afiyetle ye!” dedi”³¹

Buyurun, şu sabır, şu nezaket, şu misafire saygı, şu eşlerini hak etseler de incitmeme, şu işi tatlıya bağlama ve hoş geçinmeye bakar mısınız?

Açık söyleyelim, günümüzde bu hareket yuva yıkar. Birçok insanın aile içi şiddet kullanmasına sebep olur. Hatta boşanmalar gerçekleşir bu yüzden. Bunu yapacak olanlar da o Resulullah (sav) Efendimizin ümmetidirler.

Onunla bizim aramızda bu kadar davranış farklı varsa, bir yerde bir sorun vardır demektir. Sizce nedir o sorun? Bunu birkaç dakika düşünebilir misiniz? Hele de düşüncenizin sonuçlarını not alsanız da

³¹ Kenz, IV/44 (İbn Ebi Şeybe, Kays b. Vehb kanalıyla, Seratoğullarından bir adamdan).

Ahlak Ve Merhamet

bir değerlendirerseniz, kim bilir ortaya ne faydalı fikir ve hikmetler çıkacaktır.

Ne dersiniz?

Siz ne diyeceğinizi düşünce durun, ben bir gerçeği ifade edeyim. Fert ve toplumun mutluluğu, devletin vazifelerini yerine getirebilmesi ile sağlanacak sulh, saadet, huzur, refah, emniyet, asayiş, güvenlik, adalet, birlik, kardeşlik ve dinin hakim olması ile fitne, fesat, zulüm ve şirkin ortadan kaldırılması, evet bütün bunlar, dinin özü olan ahlakın gerçekleştirilebilmesine bağlıdır. O varsa mutluluk vardır, o yoksa canavarlık vardır.

İşte tam da burada ahlakın önemini, faziletini ve gayesini gündeme getirmek gerekir diye düşünüyorum. İnşallah faydalı olur.

Ahlakın Amacı

İslam'da ahlakın gayesi dünya ve ahiret mutluluğunu kazandırmak diyebiliriz. Başka bir ifadeyle insanı yeme, içme ve cinsellik peşinde koşan bir tür hayvan, yani bir canlı türü olmak gibi düşük bir mertebeden alarak, büyük bir eğitim ve mücadele ile böyle bir faciadan onu kurtararak, kamil bir insana, bir fazilet abidesine dönüştürmektir. Bir toplumda böylesi insanlar ne kadar çok olursa, o oranda o toplum bir ahlak ve fazilet toplumu olacaktır. Bunların kurduğu devlet ve medeniyet de, hiç şüphesiz bir fazilet devleti ve erdem medeniyeti olacaktır.

Çünkü ahlak eğitimini başarmış insanlar, kendi iç dünyalarında mutlu oldukları kadar, Allah(cc.) ve Resulullah (sav) Efendimiz tarafından da sevilirler. Bu ise her hayrın başıdır.

Hal böyle olunca dinin ahlaka önem verip onun esaslarını en ince teferruatına kadar açıklayarak öğretilmesi pek tabii olacaktır.

Ahlak İman İlişkisi

Ne var ki tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb için mücadele ederek övülen faziletleri nefse mal etmek, yerilen reziletlerden de onu

Cemal Nar

temizlemek için, sahih bir iman gerekir. Yani mutlak ve yüce bir irade ve kuvvet sahibi olan Allah Teâlâ'ya ve öldükten sonra dirilerek yaptıklarımızdan en küçük teferruata varıncaya kadar sorulacağımız ahiret gününe tam bir iman gerekir. Nihayet bu imanın en büyük bir parçası da, bu dini hakikatleri Allah Teâlâ'dan alarak bize tebliğ eden, açıklayan ve yaşayarak uygulamasını gösteren, böylece en güzel örnek, rehber, önder olan peygamberimize imandır.

Ancak böyle bir iman insanı amele sevk eder, zorlu çabalara girdirir, nefisle cihat ettirir ve başarılı kılar. Ancak bu iman ile duyar insan mes'uliyet hissini. Değilse tabii ahlak, felsefi ahlak, laik ahlak, vazife ahlakı, zevk ahlakı vs. gibi sırf insan akli ve tecrübesine dayalı ahlak kanunlarının, hiç yoktan iyi olmakla beraber, insanların hayatlarında pek de etkili olmadıklarını hem günümüzün tecrübesi, hem de tarih içinde yaşanan dünya bize çok açık bir biçimde göstermiştir.

Bunun içindir ki İslam dini imandan sonra amele, amel için de ahlaka önem vermiştir. Hatta amelin kıymeti ihlas, ihsan gibi ahlaka bağlanmış, riya, süm'a, ucb ve minnet gibi ahlakî kaidelerden uzak amelin faydasızlığını öğretmiştir. Hatta daha da ötesi, vebalini bildirilmiştir. Bir yerde imanın kemali, ahlakın kemaline bağlanmıştır. Nitekim, "imanın en faziletli derecesi" olan "nerede olursan ol, bil ki Allah seninledir" bilinci gerçekleşmeden insanda ahlakın kemali oluşmaz.

O yüzden İslam terbiyesinin en müessir müeyyidesi, yani yaptırıcı gücü, Allah Teâlâ'nın bize şah damarımızdan da, aklımız ve kalbimizden de daha yakın olduğunu bilip iman etmektir. Hatta bırakın yaptığımız işleri, söylediğimiz sözleri görüp bilmesini, içimizden geçen düşünce ve planları bile bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu kesin bilmek ve böyle iman etmektir. İşte bu iman sayesinde insan, daima murakabe, denetim ve gözetim altında olduğunu bilir. Üstelik iyilikler ve kötülükler, iyi ve kötü huylar

Ahlak Ve Merhamet

insana bu dünyada da, ahirette de mutluluk ve azap getirir. Mükafat ve ödülü veren Allah Teâlâ'nın görmesinden, bilmesinden ve duyup haberdar olmasından kaçamayacağımıza göre, mecburen kendimizi hesaba çekecek, iyi işlere yönelecek, kötü işlerden uzak kalacağız. Bu iman, herkesin başında bir polis veya müfettiş gibi durmaktadır. Bundan daha büyük bir müeyyide, yaptırıcı güç olabilir mi?

Ahlak ile ilgili az sonra göreceğimiz hadislerden öğreniyoruz ki ahlak ile iman iç içedir. “La ilahe illallah” ile “yoldan eziyet verenı kaldırmak” aynı ağacın dallarıdır. Öyleyse ahlakta olan noksanlık, imanda olan noksanlıktır. Bu noksanlıktan maksat, kelimda tartışılan “iman artmaz ve eksilmez” manasında olan noksanlık değil, imanın kuvvet ve zayıflığına nispeten olan noksanlıktır.

Ahlakın Önemi

Hal böyle olunca, Peygamberimizin ahlakın üstünde çok durmasının sebebi anlaşılmış olacaktır. Rabbimizin “şüphesiz ki sen büyük bir ahlak üzeresin”³² buyurduğu Efendimiz “İslam güzel ahlakı”³³ demiştir. Böylece din ile ahlakı iç içe girdirilmiştir.

Hatta Allah Resulü (sav) kendi peygamberlik gayesini de “ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”³⁴ şeklinde açıklamıştır. Efendimiz ahlakın önemine ve faziletine dair binlerce hadisi vardır. Bütün bu hadislerde ayrıntılarına varıncaya kadar iyi ve kötü huyları açıklamış, ahlakı ve faziletin en temel ilkelerini belirlemiştir. Üstelik bütün bunları hem kendisi uygulamış,³⁵ hem de ashabından, hem de istikbalde gelecek ümmetinden istemiştir.³⁶

O, “En hayırlınız, ahlakça en güzel olanınızdır”³⁷ diyerek, ahlakın insana ahirette cenneti kazandırdığını söylemiştir. Cennet de

³² Kalem, 4.

³³ Deylemi'den, Kenz'ul Ummal, III. 17 (2225).

³⁴ Suyuti, Tenvir'ül Havalik, II. 211; Münziri, age. IV. 93.

³⁵ İbn Mace, Sünen, II. 203.

³⁶ Münziri, age. IV. 94.

³⁷ Münziri age. IV. 93.

kısım kısım. Kur'an bize doyumsuz cennet tasvirleri yapar. İçindeki nimetlerden bahseder. İnsan Kur'an-ı Kerim okudukça cennete heveslenir. Sevgili Peygamberimiz (sav)'ın hadisleri de cennet tasvirlerinde çok önemlidir ve insanı iyiliklere teşvik edicidir. Mesela cennetin en yüce ve değerli yerleri, dışı içinden, içi dışından görülen şeffaf köşklerinden bahseder. Bunlar ahlaklı insanlar içindir.

38

İnsanı bu nimetlerden ayıran ve korkunç cehennem ateşinin çılgın alevlerine attıranlar ise Allah Teâlâ'nın haram kıldıkları ile kötü huylardır. İşte güzel ahlak burada da imdada yetişir. Hadisi şerifler, suyun buzu erittiği gibi, ahlakın da günahları erittiğini,³⁹ kıyamette mizanda en ağır gelecek şeyin ahlak olduğunu,⁴⁰ cennette Peygamberimize en yakın olanların da ahlakı en güzel olanların olduğunu,⁴¹ güzel ahlakın, devamlı oruç tutan, geceyi ibadetle geçiren, savaş meydanlarında susuzluktan ciğeri yanan, devamlı namaz kılan, velhasıl bütün emirleri yerine getirenler gibi sevab kazanacağını⁴² bildirmiştir.⁴³ İşte bazı örnekler:

Ahlak Hadislerinden Örnekler

“İman yetmiş küsur şubedir. En faziletlisi ve en yüksek mertebesi “la ilahe illallah” demek, en derecesi düşük olanı da insanların gelip geçeceği yerden eza verecek bir şeyi kaldırmaktır. Haya da imanın bir şubesidir.”⁴⁴ “İmanın en şerefli, halkın senden

³⁸ Müslim. VIII. 3.

³⁹ Münziri age IV. 93.

⁴⁰ Münziri age IV. 100.

⁴¹ Ebu Davud, Sünen, IV. 336; Münziri age. IV. 96.

⁴² Suyuti, Tenvirül Havalik, II. 239. Ebu Davud, Sünen, IV. 336-337; Münziri IV. 96.

⁴³ Bu hadisler bir komisyonca hazırlanmış ve diyanet yayınlarından çıkmış olan “Seçme Hadisler” kitabından alınmıştır. Kitap, güzel ahlakın sevap ve şubelerini açıklamaya devam eder.

⁴⁴ Kenz'ul Ummal, I. 35 hn: 52,53,56.

Ahlak Ve Merhamet

emin olmasıdır. İslam'ın en şerefli si de dilinden, elinden halkın selamette olmasıdır.”⁴⁵

“İmanın efdali, sevdiğini Allah için sevmek, sevmediklerini de Allah için sevmemek, dilini zikrullah ile çalıştırmak, kendin için her neyi sevip istersen, başkası için de onu arzu etmek, kendin için neden hoşlanmazsan, başkaları için de o şeyin olmasını arzu etmemek, bir de ya hayır söyleyip ya da sükut etmektir.”⁴⁶

“Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, hiçbir kul kendi nefsi için istediğı hayrı, Müslüman kardeşi için de istemedikçe, iman etmiş olmaz.”⁴⁷

“Bir kul ahlakını güzelleştirmedikçe, öfkesini yenmedikçe, kendi nefsi için istediğini başkaları için de arzu etmedikçe imanı kâmil olamaz. Salih ameller işlemediğı halde yalnız ehl-i İslam'ın hayırhahı olmakla cennete nail olmuş nice kimseler vardır.”⁴⁸

Bir gün peygamberimizin yanında bir kadından bahsedildi; her gün oruç tuttuğı, bütün gece namaz kıldığı ve fakat huyu kötü, kötü diliyle komşularını incittiğı söylendi. Buna karşı Hz. Peygamberimiz (a.s):

“O kadında hayır yoktur, cehennemliktir” cevabını verdi.⁴⁹

Ashabına Bakar Mısınız?

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in kendisi en güzel ahlak üzere olduğu gibi, iyi bir muallim, yani öğretmen olarak yetiştirdiğı ashabı da öyleydi. Kur'an-ı Kerim'e hürmetleri her şeyin üzerinde idi. Onu tane tane okur, anlamaya çalışır ve muhakkak öğrendikleri ile amel ederlerdi. Kur'an-ı Kerim zaten bunun için indirilmişti. Onlar ayetin

⁴⁵ Kenz'ul Ummal, I. 37.

⁴⁶ Kenz'ul Ummal, I. 37.

⁴⁷ Kenz'ul Ummal, I. 41.

⁴⁸ A.ge. III. 19 hn: 5244.

⁴⁹ A.g.e. IX. 186 hn: 25615

Cemal Nar

çizdiği sınırı asla aşmazlar, hayatlarını Kur'an-ı Kerîm'de n aldıkları kanunlarla düzenler, ahlak ile süslerlerdi.

Şimdi bu konuda birkaç misal verelim.

H. Ömer'in Güzel Ahlâkı

H. Ömer'i nasıl bilirsiniz?

Biraz sert karakterli, suçluları cezalandırmaya meyyal, biraz acımasız falan değil mi?

Ashabı kiram da öyle bilirdi. H. Ebu Bekir vefat ederken halife olarak ismini zikrettiğinde, istişare ettiği bazı sahabiler sırf bu huyu yüzünden endişelerini ızhar etmiş, korkmuşlardı.

Ama zahire bakarak hüküm veriyorlar ve yanılıyorlardı. H. Ebu Bekir onu çok iyi biliyordu. Aslında Ömer (ra) çok merhametli idi. Ama devlet ve toplumun düzenini sağlamak, adaleti tahakkuk ettirmek, suçluları korkutup caydırmak, kötülükleri doğmadan boğmak için dıştan öyle gözüküyordu. Bunu zaman zaman şöyle ifade etmiştir. Ona göre insanların onun kalbimdeki merhameti bilseler, gevşerler, laubali olurlar, suça meylederlerdi. Onları disiplin içinde dindar yaşatabilmek için sert gözüküyordu. Şu olay bunun şahidi değil midir?

Halk, Abdurrahman b. Avf'a, H. Ömer'in halka karşı biraz yumuşak davranmasını söylemesi için ricada bulundular. Çünkü Ömer'in sertliğinden perde arkasındaki kızlar bile korkardı. Abdurrahman halkın bu şikayetini H. Ömer'e bildirince, o şöyle dedi:

“Bu insanlara bundan daha yumuşak davranmak iyi olmaz. Allah'a yemin ederim ki eğer onlara yumuşak davransam, gelip elbisemi omuzumdan alırlar”.⁵⁰

Biz birçok olayda onun merhametini görüyoruz. İşte çağımıza güzel bir örneklik oluşturacak birkaç misal. Bu misalleri gördüğümüzde şunu fark ederiz. H. Ömer son derece Allah

⁵⁰ El- Hindî, Kenzu'l Ummal, IV/426.

Ahlak Ve Merhamet

Teâlâ'ya ve Resulüne itaatkardır. Ahlakı tamamen Kur'an ve sünnet ahlakıdır.

“Hidaş (ra) Allah Rasûlü'nden, içinde yemek yediği çanağı teberrüken istedi. Bu çanak bizim yanıımızdaydı. Hz. Ömer halife iken zaman zaman gelir, bu çanağı çıkarmamızı isterdi. Biz de onu çıkarırdık. Onu Zemzem suyu ile doldurur, başına ve yüzüne döker, giderdi.

Sonra bir gün evimize bir hırsız girdi. Bazı eşyalarımızla beraber o çanağı da çalıp götürdü. Bundan bir müddet sonra Hz. Ömer bize geldi. Çanağın çıkartılmasını istedi.

- Ey Mü'minlerin Emîri! O çanak bizim diğer eşyalarımızla birlikte çalınmıştır, dedik.

Biz, Ömer'in kızıp, hırsıza veryansın edeceğini beklerken O sadece:

- Hayret! Hz. Peygamber'in çanağını bile çalmışlar” dedi.⁵¹

Şu olay daha bir ilginçtir:

Ayet Karşısında Durmak

Peygamber Efendimizin (sav) sağlığında “müellefe-i kulüp” sayılan ve şerrinden emin olmak için zekat verilenlerden olan Uyeyne b. Hısn, Medine'ye geldi. Yeğeni Hurr b. Kays'ın evinde konakladı. Hurr, Hz. Ömer'in meclisine yaklaştırdığı kişilerdendi. Zira hem iyi Kuran okuyan bir “kurra” idi, hem de Hz. Ömer'in meclisinin müdavimlerindendi. Böyle ilim ve ahlak gibi meziyetli olanlar, ister genç, isterse ihtiyar olsunlar, onun istişaresine mazhar olurlardı.

Uyeyne, yeğenine:

- Ey yeğenim! Şu emirin yanında senin sözün geçer. Bana huzuruna girmek için izin ister misin? dedi.

Bu tür şefaathler iyidir. İnsana sevap getirir. Çünkü bir makama çıkıp derdini anlatamayana bu iyi bir yardımdır. Hurr da iyi niyetli

⁵¹ Müntehab, V/400 (İbn Sa'd, Bahriyye'den).

Cemal Nar

olduğu için mevzuyu sormadı ve amcasının bu isteği üzerine Hz. Ömer'den izin istedi. O da verdi.

Amcası Hz. Ömer'in huzuruna girdiğinde halifeye nezaketle hitabı terk ederek sert bir şekilde:

- Ey Hattab'ın oğlu! Allah'a yemin ederim, bize değer vermiyorsun. Aramızda adalet yapmıyorsun, dedi.

Bu sözler üzerine Hz. Ömer öfkeleni. Hatta ona haddini bildirmek için ayağa kalktı ve üstüne yürüdü.

İşte tam o sırada Hurr hazretleri devreye girdi çok akıllı mantıklı bir cümle söyledi:

- Ey Mü'minlerin Emri, Allah Teâlâ, Peygamberi'ne *"Bağışlayıcı ol. Marufu emret ve cahillerden yüz çevir"*⁵² buyuruyor. Bu amcam da cahillerdendir!"

Ayeti ve hikmetli sözleri duyan Hz. Ömer daha bir adım atmadı. Olduğu yerde çakılı kaldı. Derken sakinleşti. Çünkü Hz. Ömer, Allah'ın kitabına karşı çok hassas ve hürmetkârı.⁵³

İbn Abbas (ra) "Ömer'in hiçbir zaman öfkelenip de, Allah'ın zikri kendine hatırlatıldığında veya Allah'ın azabından söz edildiğinde, derhal yapmak istediğinden vazgeçmediğini görmedim" demiştir.

Eli Havada Kaldı

İşte bir şahitlik daha. Bir güm Bilal-i Habeşî (r.a.) ile Eslem arasında şöyle bir konuşma geçmişti. Soran Bilal-i Habeşî idi:

- Ey Eslem! Siz Hz. Ömer'i nasıl görüyordunuz?

- Hz. Ömer çok hayırlı bir insandı. Fakat kızdığında, bir tuhaf olurdu.

- Öfkeleniğinde onun yanında Kur'an'dan bir ayet okunsa, öfkesi hemen giderdi değil mi?

⁵² A'raf: 7/199.

⁵³ Olayı Buhari, İbn Mende, İbn Ebi Hatim, İbn Merdeveyh ve Beyhaki, İbn Abbas'tan rivayet etmişlerdir. Bkz. Müntehab; IV/406.

Ahlak Ve Merhamet

- Hz. Ömer bir gün bana bağırdı ve kamçısıyla vurmak istedi. Fakat ben ona: “Sana Allah’ı hatırlatıyorum” dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer kamçıyı attı. “Sen bana büyük bir şeyi hatırlattın” dedi⁵⁴.

Yine Hz. Ömer sıcak bir günde millete hizmet için çıkmıştı. Abasını sıcaktan korunmak için başına koymuştu. Onun yanından merkebe binmiş bir köle geçiyordu. Köleye:

- Ey genç! Beni terkine alır mısın? dedi.

Köle hemen merkepten inerek:

- Ey Mü’minlerin Emîri, sen bin! dedi.

Hz. Ömer:

- Hayır! Ben binmem. Sen bin, ben senin terkine binerim. Sen beni yumuşak yere bindirmek, kendin de sert yere binmek istiyorsun, dedi.

Böylece Hz. Ömer gencin terkisine bindi ve öylece Medine’ye girdi. Halk Hz. Ömer’e bakıyordu.⁵⁵

Yine Hz. Ömer, Şam’a, devenin sırtında geldi. Halk onu deveye bindiği için ayıpladılar. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Ne yapsınlar? Şimdiye kadar gözleri hep, ahiretten nasibi olmayanların bineklerini görmeye alışmıştır” demişti.⁵⁶

Hz. Ömer bir çocuğa nasıl bir şefkat gösteriyor, hayret etmemek mümkün değil. Sinan b. Seleme el-Hüzeli anlatıyor:

“Evimiz Medine’deydi. Bir gün evden çıkıp çocuklarla beraber ağaçlardan düşen olgunlaşmamış hurmaları toplamaya gittik. O sırada Hz. Ömer, elinde bir sopa olduğu halde çıkıp geldi. Onu gören çocuklar kaçarak ağaçların arasında kayboldular. Yalnız ben kaçmadım. Eteğimde de topladığım hurma vardı. Ömer’e:

- Ey Mü’minlerin Emîri, bunlar rüzgarın düşürdüğü olgunlaşmamış hurmalardır, dedim.

Hz. Ömer eteğindeki hurmalara baktı. Başımı okşayarak:

⁵⁴ Müntehab, V/412.

⁵⁵ Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu’s-Sahabe, III. 116.

⁵⁶ A.g.e. III. 115.

Cemal Nar

- Haydi git, dedi.

- Ey Mü'minlerin Emîri, şimdi çocuklar bunu elimden alırlar, dedim. Hz. Ömer:

- Hayır, alamazlar. Ben seninle beraber gelirim, dedi ve evimin kapısına kadar benimle beraber geldi.⁵⁷

Bu en sert ve öfkeli olan sahabinin halidir. Var gerisini siz anlayınız. Burada Ebu Bekir, Osman, Ali ve sair sahabilerin tevazusunu yazsak kitabın sayfaları uzar gider. En iyisi bir hikaye ile bitirmek:

Selmân-ı Fârîsî, Medayin valisiydi. Şam ehlinden, Teym oğullarından bir kişi Medayin'e ge!di. Bir yük incir getirmişti. Selman'ın sırtında da bir don ile abadan başka bir şey olmadığı için, adam onu hizmetçi sanarak:

- Gel, bu yükü taşı! dedi.

Selman'ın vali olduğunu bilmiyordu. Selman yükü sırtına aldı. Halk bu durumu görünce adama:

- Bu validir, dediler. Adam:

- Vallahi seni tanımadım, dedi. Selman:

- Hayır, hayır! Senin gideceğin noktaya kadar bunu götüreceğim, dedi.⁵⁸

İşte o peygamber ve işte yetiştirdiği o sahabiler. Biz de onun ümmetiyiz. Ötesini söylemeğe gerek var mı?

Hız. Ali der ki:

“Üç şey vardır ki, onlar tevâzuun başıdır:

- 1 . Kiminle karşılaşırsan önce selam veren olmak.
- 2 . Meclisin en üst noktası yerine, en alt noktasına razı olmak.
- 3 . Riyadan kaçınmak, onu hoş görmemektir .⁵⁹

Bir Vazifemiz Var

⁵⁷ İbn Sa'd, VII/90.

⁵⁸ İbn Sa'd, IV/63 (Sabit'ten).

⁵⁹ Kenz, II/143 (Askeri, Hz. Ali'den).

Ahlak Ve Merhamet

İslam bize bir takım görevler verir. Görevden kastımız, dinimizin bize yüklediği emirler, yasaklar ve tavsiyelerdir. Birinci görevimiz, Allah Teâlâ'yı bilmek ve O'na kulluktur. Gerisi hep onun içindedir. Ona kulluk ise İslam'ı bilmek ve yaşamaktır.

Biraz açacak olursak bize düşen ilk görev, dinimizin sunduğu iman esaslarına inanmaktır. Bu esaslar “akaid” kitaplarımızda yazılmıştır. Akaid ve iman, bir binanın temeli gibidir. O olmazsa üstüne duvar yapılamaz, bina kurulamaz.

Akaidten sonra, Allah'a karşı görevlerimiz olan ibadetlerimizi ve toplum içindeki muameleleri bildiren ilimleri öğrenmeli ve uygulamalıyız. Bunlar da “fıkıh” kitaplarımızda yazılmıştır. Zamanımızda buna “ilmihal” da deniliyor. Ama unutmamalıyız ki öğrenmek başlı başına önemli bir iştir. Ama yetmez, bu öğrendiklerimizi güzelce uygulamak da yine başlı başına çok mühim bir iştir. Bunlarla bizi barındıracak bir binanın duvarlarını dikmiş oluruz.

Ancak yetmez. Bu dini başkalarına anlatmak da başlı başına daha başka bir iştir. Bu da dinin davet, tebliğ ve cihat boyutudur. Böylece binanın tavanı da çakılmış olur.

Ne var ki görev, öğrenmek, uygulamak ve yaymakla da bitmiyor. İşin bir de ahlâk boyutu var: Bütün bu sayılanları sadece Allah (cc.) rızası için yapmak, yani ihlas ve samimiyet meselesi. Çünkü “riya” dediğimiz, sevabı ahirette Allah Teâlâ'dan beklenen bir işte başka bir amaç gütmek, Allah (cc.)'a bir nevi ortak koşmaktır. Böyle bir işi şan, şöhret, makam, maddi çıkar veya bir başka maksat ve gaye için yapmaktan kalbi korumalıyız. Değilse, hem Allah (cc.) kabul etmez, hem de cezalandırır.

Her şey Allah için yapılır. Ancak bu görevlerimizi iyi öğrenme amacıyla bir tasnife tabi tutabiliriz. Yani bizim aslında Allah Teâlâ'ya karşı sorumlu olduğumuz görevlerimizi, Resûlullah'a, kendimize, ana babamıza, eş ve çocuklarımıza, akrabalarımıza, komşularımıza, toplumumuza, bütün insanlara, hayvanlara, çevreye,

Cemal Nar

eşyaya karşı görevlerimiz diye ayırabiliriz. Bütün bunları güzelce öğrenmek ve uygulamak için kafamızı ilimle eğittiğimiz kadar nefsimizi de temizlemeli, kalbimizi de arındırmalıyız. Hayat, bunun için vardır zaten. Dünya bunun imtihan alanıdır.

Müslüman Oluşumuzun Kıymetini Bilmeliyiz

İnanın, insan için en büyük nimet İslam'dır. En büyük bahtiyarlığımız Allah Teâlâ'nın kendisini bizlere tanıtması ve bizden neler istediğini Peygamberler aracılığı ile bildirmesidir. Bu onun iradesinin bir tecellisidir ama unutmayalım, bizim mutluluğumuz içindir. Bunda Yüce Yaratıcımızın kendisine ne bir fayda vardır, ne de bir zarar. Her şey bizim için.

Bu aynı zamanda bizim büyük sınavımızdır. Elbette hem bu dünyada, hem de öbür dünyada başarının bir mükafatı, başarısızlığın da bir cezası olacaktır.

Bu din bir muhabbet işidir. Bir gönül zenginliğidir. Hassas duygularımızın tatmin mutluluğudur. Bir ruh ve maneviyat işidir. Bu yüzden bütün istenilenlerin yerine getirilmesi aşk ve şevk ile olmalıdır. Ceza vererek, azap ederek insanların dini yaşaması arzu edilen bir vaziyet değildir. Bağırarak, çağırarak, tehdit edilerek, sopa sallanarak, cebir ve şiddet kullanılarak bir yola sevk edilmek, belki hayvanlara gereken bir olabilir. Ama asla insana yakışmaz. Ona yakışan sevgi ve saygıdır.

Bunun temelinde yatan ne olabilir?

Hiç şüphesiz imanda ihsan durumudur. Kalbi murakabedir. Her an huzurda olma bilincidir. Sevgi kadar saygıdır, huşudur, hayadır. Bütün bunların kaynağı ise kalbin şu imanındır:

Allah Teâlâ bize şah damarımızdan daha yakındır. Bize kalbimizden, canımızdan, ruhumuzdan daha yakın. Her halimizi görüyor, her işimizi biliyor, her sözümüzü, hatta içimizden geçen fikir ve niyetlerimizi dahi duyuyor. Kalp tanrısıdır o...

Ahlak Ve Merhamet

Onun katında torpil yok. Adam kayırma yok. Sonuçta sınavın değerlendirmesini bizzat Allah Teâlâ yapıyor.

Öyleyse, her şeyin iç yüzünden, gizli taraflarından haberdar olan, olanları ve olacakları en iyi şekilde bilen, mülkünde olup biten her şeyden haberdar olan “el- Habîr” Allah Teâlâ’ya hem bizi kendinden haberdar ettiğinden ötürü hamd edelim, hem de o görüyor ve biliyorken yaptığımız hata ve kusurlarımız, günah ve isyanlarımızdan dolayı haya ederek tövbe edelim. Kendimize bir çekidüzen verelim. Hayatımızı bir istikamet çizgisine çekelim.

Unutmayalım

Unutmayalım, arzular mihrap ve kible haline gelince insan, zaaflarının putperesti oluyor. Aslî hakikatini, derunî istidatlarını dumura uğrattıyor. Bu gidişle imanı kaybetmek dahi olabilir. Sonuçta kimiai “dınarın ve dirhemın kulları”, kimisi de “kadının ve şehvetin kulları” oluyor. Tıpkı makamın, şöhretin, iktidarın kulları olanlar gibi...

Aman Allah’ım, insanın bu savrulması ne büyük bir bela ve dehşetli bir musibettir! Bu ne korkunç bir felaket!..

Merhametlilerin en merhametlisi olan Cenâb-ı Hak bizi uyarıyor:

“Kötü duygularını kendisine tanı edinen kimseyi gördün mü?..”⁶⁰

Rasûlullah (sav) aynı zamanda bizi uyarmak için de yalvarıyor:

*“Allâh’ım! Nefsime takvâsını ver ve onu tezkiye et! Sen onu tezkiye edenlerin en hayırlısısın. Sen onun velîsi ve Mevlâ’sısın.”*⁶¹

İçimize dönmemiz ve kendimizle yüzleşmemiz gerekiyor. Kendimize sormalıyız, acaba içimizde nasıl bir insan var? Kendimize iyilik mi ediyoruz, yoksa zülüm mü?

⁶⁰ Furkan, 43.

⁶¹ Müslim, Zikir, 73.

Cemal Nar

Gerçek şu ki, biz en değerli varlığımız olan kalbimizi masiva ile megul ettik. Oysa orası tecelligah-ı ilâhî idi. Otağ-ı hümayunda ecnebinin ne işi var? Bu bir ihanettir emanete. Bu bir zulümdür. Hûd suresi 101 ayette; “Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendilerine zulmettiler.” buyruluyor.

Bugün insanlık daha çok kalpleri istila edip oraya yerleşen nefsin hevası, keyfi, şeytan, uydurma tanrılar, idoller, maddî kirler, manevî tozlar, radyasyonlar, bitmek tükenmek bilmeyen şehvetler, hırslar, kısacası günahlar ile ruhî hastalıklara müpteladır. Hatta Allah Teâlâ'nın karşısında egemenlik hakları iddia edilen, şirk koşulan sahte mabutlarla her tarafından sarılıp işgal edilmiş durumdadır. Şeytan ve nefislerin elinde sanki kukladır. Çünkü asıl kölelik nefse köleliktir. Bu haliyle nasıl özgürlük iddiasında bulunur insan?

Asıl özgürlük ve bağımsızlık işte bunlardan kurtulmaktır. Kullara kulluktan kurtulup sadece Allah Teâlâ'ya kul olmaktır. Gerçek hürriyet budur.

İnsanın asıl özgürlüğü arzularından, dürtülerinden, kendi zulmünden kurtulmasıdır. Unutmayalım, bizler zalimlerden, firavunlardan, nemrutlardan kurtulduğumuz zaman özgür olamıyoruz. Asıl özgürlük Allah Teâlâ'nın emrine teslimiyettir. O zaman Allah'a olan teslimiyetimiz, itaatimiz, imanımız öyle artacak ki, bu teslimiyetin bir muhabbet işi olduğunu anlamaya başlayacağız. En büyük özgürlüğün Allah'a kul köle olmak olduğunu kavrayacağız.

Ahlak Ve Merhamet

MERHAMET

Merhamet

Merhamet imanının zirvelerinden fıskıran bir pınardır. Fakir volkanların, yanardağdan fıskıran lavların ve en berrak suların hep dağ başlarında, zirvelerde olmasını hep ilginç bulmuş ve heyecanla karşılamışımdır. İnsanın da öfkesini yenme ve af etme, hatta üstüne üstlük bir de iyilik yapma ahlak ve faziletini de böyle ilginç bulmuş ve heyecanla karşılamış, takdir etmişimdir. Tırmanması çok zor yamaçların, zirvelerin erdemleridir bunlar.

Ama bir işi gözümüzün önünde yapan bir varsa, bizim çok zor gördüğümüz bir işi kolaylıkla başaran birisini görmüşsek, birden o işin kolaylaştığını görürüz. Bize de bir cesaret gelir. “Demek istenirse yapılabilir” deriz içimizden. Biz de denemeye kalkarız. Ve görürüz ki bir işe niyet etmek ve azimli olmak, o işi kolaylaştırıyormuş.

Bu yüzden İslam ahlakını yaşayan bir müridin, mürebbinin ve güzel insanların arasında yaşamak, eğitim ve terbiye açısından çok önemlidir. Cemaat çok önemlidir. Elle gelen, felaket bile olsa, demek bu yüzden düğün bayram oluyor. Demek tekke ve zaviyelerde müritler, okullarda öğrenciler, başarıyı biraz da bu birliktelikten yakalıyorlar.

İşte O Merhamet Kaynağı

Sevgili Peygamberimiz (sav)’in ashabını terbiye etmesinde en etkin rol de Allah’u a’lem bu güzel örnekliktir. Öyleyse bugün

Cemal Nar

nesillerimizi iyi yetiştirmek ve güzel terbiye etmek istiyorsak, iyi eğitimciler, örnek şahsiyetlere, yaşayarak yol gösteren rehberlere ihtiyaç vardır.

Bu açıdan bakıldığında devletin Millî Eğitim sisteminin zafiyet sebebi de kendiliğinden ortaya çıkar. Pozitivizmi esas alan bir sistemin materyalist öğretmenlerinden ancak anarşist ve terörist öğrenciler çıkar. İnsan böyle bir eğitim sistemine nasıl saygı duyar? Bir köylünün ağzından Akif şunları söyler:

İlmi yuttursa hayır yok bu musibetlerden...

Bırakın oğlumu, cahilliğine razıyım ben.

Sevgili Peygamberimiz (sav)’ın en büyük erdemlerinden birisi, insanlar iman etsin diye kendisini yiyip bitirmesi idi. Bu o kadar büyük bir hal almıştı ki, bu yüzden rabbimizin uyarısına muhatap oldu. Kur’an-ı Kerîm’de değişik yerlerde ona, bazı gerçekler hatırlatılıyor ve ikaz ediliyordu: Sen bir elisin, vazifen davet ve tebliğdir. Hidayet Allah Teâlâ’nın elindedir. Sen istediğine değil, o istediğine hidayet verir. Bu yüzden insanlar iman etmiyor diye kendini yiyip bitirmen doğru değildir. Sana ne onların iman etmemesinden!..

Sınırları Zorlamak

Evet, Sevgili Peygamberimiz (sav)’ın insanları küfürden kurtarma, hidayete vesile olma ve temiz bir hayat yaşatma noktasında bazen sınırları zorladığını görüyoruz. Bu zorlama bazen insan takatine varıp dayanıyor, bazen de dini anlamada af ve müsamaha sınırlarına varıp dayanıyordu.

Mekke dönemine çok meşhur olduğu için çok biliriz. Onun dini yaymak, insanları cehennem ateşinden kurtarmak için nasıl çabaladığını siyer okumalarımızdan biliriz. Ebu Cehil gibi değmez insanları kazanabilmek için kaç defa ayaklarına gittiğini biliriz. Bu yüzden çektiği ileleri ve işkenceleri bazı kitaplarımızda genişçe

Ahlak Ve Merhamet

yazdık.⁶² O tür imtihanların hikmetlerini de yazdık. Bunları tekrar etmeyeceğiz.

Konuyla ilgili bazı ayetleri ve örnek olayları görelim:

"Size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere çok şefkatli, çok merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter; O'ndan başka tanrı yoktur, yalnız O'na güveniyorum; O büyük arşın Rabbidir."⁶³

Bu ayetlerin tefsirinde Elmalılı Hamdi Yazır şunları söyler: "Yemin olsun ki, size hakikaten bir resul geldi. Öyle bir resul ki sizden biri, kendi içinizden, kendi cinsinizden, melek değil, beşer cinsinden, aslı ve nesebi belli, Arabî ve Kureyşî, Harem ehlinde. Sizin sıkılmanız ona ağır gelir, gücüne gider. Yani, azap görmeniz şöyle dursun, bir takım zahmete, sıkıntıya uğramanız bile onu üzer, son derece rahatsız eder. Yahut sizi sıkın, zorunuza giden şeyler beşeriyet icabı onu da üzer, onun dayanma gücü ve metin görünüşü, sıkıntılara göğüs germesi, üzülmeyeceğinden değil, peygamber oluşundandır. Bu tefsirlere göre, cümlenin tamamı bir sıfat cümlesidir.

Fakat İbnü Kuşeyrî'nin tercihiine göre, "azîz" bir sıfat, "aleyhi mâ anittum" da ayrı bir sıfattır. Buna işaret olmak üzere bazı mushaflarda "azîz" kelimesinin üzerine bir "cîm" secavendi konmuştur ki, bunda daha başka bir anlam vardır. Yani, bir resuldür ki, azîzdür; büyük izzeti vardır. Sizi sıkıntıya sokan şeyler onun aleyhine olur, ona ağır gelir. O yüksek izzet sahibi peygamber, kendi cinsinin evlatlarının zor durumda kalmasına razı olmaz. Sizin cinsinizden olması ve izzet sahibi bulunması sebebiyle bütün dertlerinizi ve kederlerinizi yüreğinde duyar, acınızı hisseder. Üzerinize düşkündür, size karşı pek hırslıdır. "(Ey Muhammed) sen onların yola gelmelerini ne kadar istesen de" (Nahl 16/37) âyetinde

⁶² Bkz. Cemal Nar, Davetsiz Olmaz; Devlet ve Medeniyet Yolu Hicret.

⁶³ Tevbe, 128-129.

Cemal Nar

de işaret buyurulduğu üzere hidayet ve iyiliğimize, faydanıza, hayrınıza hırslıdır. Üzerinize toz kondurmak istemediği gibi, sizi mutluluğun zirvesine erdirmek, selamete çıkarmak, cennete ve rıdvana kavuşturmak için bütün hırsıyla ve var gücüyle uğraşır.

Üstelik onun merhameti yalnızca Kureyş'e, Arab'a, şu veya bu kavme değil, hangi kavimden olursa olsun bütün müminleredir ki, o raûftur. Re'feti çok fazladır, yani gayet ince bir şefkati ve derin bir merhameti vardır. Rahîmdir. Fıtraten, doğuştan, yaratılıştan, Allah tarafından pek ziyade merhametlidir. Günahkârlara bile acır. İşte bütün bunlardan dolayı ey insanlar, Kur'ân'da söz konusu olan mükellefiyetler, özellikle bu Berâetün Sûresi'nde yer almış olan tevbe, cihad vesaire hakkındaki emirler, yasaklar, ikazlar ve itaplar, ağırınıza gitmemeli, gönlünüzü incitmemelidir. Bütün bunlar küfür ve nifakın zararlarına ve uğursuzluklarına karşı genellikle müminlere gayet büyük bir sevgi ve şefkatin tecellileridir. Onun için hiç vakit geçirmeden bunlara iman edip, gereğince amel etmelisiniz.

Görülüyor ki, burada Resulullah'a Allah'ın güzel isimlerinden "raif" ve "rauf" ve "rahîm" isimleri verilmiştir. Hasen İbn'l-Fadl demiştir ki "Allah Teâlâ, hiçbir peygambere, güzel isimlerinden iki isim birden vermedi, ancak bizim peygamberimiz hakkında "raûf ve rahîm" buyurdu. Kendi zat-ı sübhanisi hakkında da "Muhakkak ki, Allah insanlara raûf ve rahîmdir." (Bakara, 2/143; Hac, 22/65) buyurdu. Gerçekten de Resulü'ne bu isimleri vermesi ve onu böyle vasıflandırması, onun hakkında büyük ikram ve tekrîm demektir. Bundan da anlaşılır ki, Allah'ın güzel isimlerinin hepsi "Allah, Rahmân ve Rab" gibi sırf Allah'a mahsus olan isimlerden değildir. Resulullah'ın kendisi, ilâhî ahlâk ile mütahallik olduğundan dolayı müminlere raûf ve rahîmdir. Getirdiği din de bütün yönleriyle, müminler için aynıyle nimet ve rahmettir".

Buna rağmen yine de yüz çevirirlerse ya Muhammed, sen de onlara de ki: Allah bana yeter, O'ndan başka ilâh yoktur, ancak O'na dayandım ve O, azîm (yani azametli) Arş'ın Rabbi'dir. Bütün kâinatı

Ahlak Ve Merhamet

kuşatmış olan, en büyük hükümrânlığın, en yüce saltanatın sahibi ve rabbidir. (Â'raf Sûresi'nde âyet 54'ün tefsirine bakınız).

Şimdi isterseniz “erhamu’r rahimin” olan Allah Teâlâ’nın bu “raûf” ve “rahim” ve “aziz” peygamberi bu kafirlerin iman etmemesi konusunda üzülmeye sebebiyle kaç kere uyardığından birkaç misal vereceğiz.

İlk Uyarı

İlk uyarı belki de amcası Ebu Talib’in Müslüman olmayışı karşısında yaşadığı üzüntüden kaynaklanmıştı. Ebu Talib’in yeğeni olan peygamberimizi koruması hakkındaki o muhteşem çabasını ve fedakarlığını bilmeyenimiz var mıdır? Buna rağmen iman etmemesi, her yüreği dağladığı gibi sevgili peygamberimizi de çok üzmüştü. O olayı hatırlayalım mı?

Resûlullah Efendimizin peygamberliğinin 10. senesinde Ebû Tâlib hastalandı ve ölüm döşeğine düştü. Resûli Ekrem Efendimiz, kendisini küçük yaşından beri bağrına basıp şefkat ve himayesinde büyüten, onu korumak uğrunda her türlü tehlikeyi göze alan bu değerli amcasını kaybedeceğine son derece üzülmüyordu. Öte yandan, onun Müslüman olup ebedî saadete ermesini de candan arzu ediyordu.

Ebû Tâlib'in hastalığı gittikçe ağırlaşıyordu. Bunu farkedene Kureyş müşrikleri, son bir defa daha kendisine Peygamber Efendimizle ilgili olarak başvurmayı kararlaştırdılar. Bu maksatla, Utbe b. Ebî Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef, Ebû Süfyan ve daha başkaları yanına vararak dediler ki:

- Ey Ebû Tâlib, sen büyüğümüzün. Ölüm döşeğine düştüğünü görünce endişe duymaya başladık. Kardeşinin oğlu ile aramızda olanı biliyorsun. Onu çağır ve aramızda hakem ol. O bizden ayrılсын, biz de ondan ayrılalım; birbirimizle uğraşıp durmayalım. O bizim dinimize karışmasın, biz de onun dinine karışmayalım!

Cemal Nar

Ebû Tâlib, Nebîyyi Muhterem Efendimize haber gönderdi. Resûlullah, gelip, Ebû Tâlib ile hazır bulunanlar arasında oturdu. Ebû Tâlib, Peygamber Efendimize hitaben,

- Ey kardeşimin oğlu! dedi, Bunlar kavminin ileri gelenleridir. Senin meselen için buraya gelmişlerdir: Sana vereceklerini verecekler ve senden alacaklarını da alacaklardır!

Resûli Ekrem Efendimiz,

- Olur, ey amcam! dedi, Onların benden almalarını ve kabul etmelerini istediğim, bir tek kelimedir; ki onlar, o kelimeyle topyekûn bütün Araplara ve Arap olmayanlara hâkim olabilirler!

Ebû Tâlib, hayret içinde,

- Bir tek kelime mi? dedi.

Peygamber Efendimiz,

- Evet, bir kelime, dedi.

Herkesi bir merak sardı. Neydi bu kelime?

Ebû Cehil ortaya atıldı ve Peygamberimize hitaben,

- O kelime ne ise bize söyle de, o birin yanına biz on katalım! dedi.

Dikkat kesilmiş bütün kulakların duymak istedikleri tek kelimeyi Resûli Ekrem şöyle ifade etti:

- “Lâ ilahe illallah” deyin ve Allah'tan gayrı taptığınız putlarınızı da ellerinizle kaldırıp atın!

Bu mukaddes sözü duyan müşrikler, hep birden ellerini çırpıtlar ve,

- Yâ Muhammed, sen bunca ilâhları, bir tek ilâh mı yapmak istiyorsun? İşine şaşıyoruz doğrusu! Dediler. Sonra da birbirleriyle konuşular:

Ahlak Ve Merhamet

- Vallahi, bu adam size asla istemediğiniz şeyi veriyor. Gidin, Allah, sizinle onun arasında hükmünü verinceye kadar, atalarınızın dininde direnin!⁶⁴

Çenâbı Hakk, onların bu hareketlerini Kur'ânı Keriminde bize şöyle haber verir:

"O, (bütün) ilâhları bir tek ilâh mı yapmış? Bu cidden acayip bir şey! Onların elebaşlarından bir güruh (birbirine), 'Yürüyün, mâbudlannıza (ibâdetle) sebat edin. Şüphesiz ki, arzu edilecek olan budur.' diyerek kalkıp gitmiştir."⁶⁵

Ebû Tâlib, müşriklerle arasında geçen konuşmadan sonra Peygamberimize,

- Vallahi, ey kardeşimin oğlu!.. Senin onlardan istediğin şeyi, ben hak ve hakikatten uzak görmedim! dedi.

Bunun üzerine Resûli Ekrem Efendimiz, sevdiği ve saydığı amcasının Müslüman olacağı ümidiyle sevinç içinde,

- Ey Amca! dedi, Gel, bari sen 'Lâ ilahe İllallah.' de de, onunla sana âhirette şefaât edebileyim!

Fahri Kâinat'ın bu candan ve samimî arzusuna, ne yazık ki, amcası, gönlünü ferahlatıcı bir cevap vermedi.

- Yeğenim! Vallahi, benden sonra, sana ve atalarının oğluna, çok yaşlanmaktan dolayı bunaklık atfetmeleri korkusu olmasaydı, istediğin şeyi söyleyip sana tâbi olurdum. Kureyş, o istediğin sözü, ölümden korkarak söylediğimi zannedeceği için, söylemeyeceğim!

Fakat, buna rağmen, Sevgili Peygamberimiz, amcasını İslâm'a davetten ve teşvikten vazgeçmedi. Mübarek kalbi, kendisini canı gibi seven amcasının îmansız gittiği takdirde uğrayacağı dehşetli akıbetin ızdırabıyla çarpıyor ve devamlı,

⁶⁴ Salih Suruç, Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı. Verdiği kaynaklar: İbni Hişam, Sîre, c. 2, s. 57; İbni Sa'd, Tabakat, c. 1, s. 211212.

⁶⁵ Sa'd, 56.

Cemal Nar

- Ey amca!.. 'Lâ ilahe illallah.' de ki, onunla âhirette sana şefa'at edebileyim." diyordu.

Yine böyle bir davet ve teşvikte bulunduğu sırada, Ebû Tâlib'in başucunda Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebî Ümeyye de vardı. İkisi de,

- Yâ Ebâ Tâlib!.. Sen, Abdûlmuttâlib'in milletinden, onun dininden yüz mü çevireceksin? dediler.

Resûli Ekrem, müşriklerin bu sözlerine aldırış etmedi ve Kelime-i Tevhid'i amcasına arza devam etti. Onlar da aynı şekilde sözlerini tekrarlayıp durdular. Sonunda Ebû Tâlib (kendisini kast ederek),

- O, Abdûlmuttâlib'in dini üzeredir! dedi.⁶⁶

Buna rağmen Peygamber Efendimizin mübarek gönlü, kendisini candan seven amcasının, kendisine her türlü eziyet ve hakareti reva gören müşriklerle aynı akıbete uğramaktan derin ızdırap duyuyor ve,

- Ey amca!.. Şunu bilmelisin ki, Allah tarafından alıkonuncaya kadar senin affedilmeni isteyip duracağım! diyordu.⁶⁷

Nihayet, Ebû Tâlib, makbul bir îmana nail olamadan 87 yaşında iken dünyaya gözlerini yumdu.⁶⁸

Bunun üzerine Cenâbı Hakk, indirdiği şu âyeti kerîmeyle, Resûlullah'ın şahsında bütün mü'minlere hitab etti:

"Doğrusu sen sevdiğine hidâyet veremezsin ve lâkin Allah, kimi dilerse hidayet verir ve hidayete irecekleri o, daha iyi bilir."⁶⁹

Resûli Ekrem Efendimizin mübarek ve nâzik kalbi, amcasının vefatıyla fazlasıyla acı duydu. Gözleri yaşla doldu ve mübarek dudaklarından şu cümleler döküldü:

"Allah, ona rahmet etsin, mağfiretini ihsan buyursun!"

⁶⁶ A.g.e. Bkz. Buharî, Sahih, c. 2, s. 326; Taberî, Tarih, c. 2, s. 219220.

⁶⁷ Buharî, A.g.e., c. 2, s. 326; Taberî, A.g.e., c. 2, s. 219220.

⁶⁸ İbni Hişam, A.g.e., c. 1, s. 60.dJ Kasas, 56.

⁶⁹ Kasas, 56.

Ahlak Ve Merhamet

Vefatı sırasında Hz. Abbas da Ebû Tâlib'in başucunda bulunuyordu. Tam öldüğü sırada dudaklarının kımıldadığını görünce, kulak verip dinledi ve "Lâ ilahe illallah." dediğini işitti. Resûli Ekrem Efendimize,

- Ey kardeşimin oğlu!.. Vallahi, kardeşim Ebû Tâlib, senin söylemesini istediğin tevhid kelimesini söyledi. dedi.

Resûli Kibriya, gözyaşları arasında,

- Ben işitmedim. buyurdu.⁷⁰

Salih Suruç şu hatırlatmayı gerekli görmüş ki kitabına almış: "Hz. Abbas'ın, henüz o sırada Müslüman olmadığını da hatırlatalım!"

Amcasını kaybedişinden dolayı, bütün insanlığa rahmet hazinesi olan kalbi teessür içinde bulunan Rahmet Peygamberi Efendimiz, cenazesinin arkasından da,

- Amca, Rabbim, seni rahmetine erıştırsin, hayırla mükâfatlandırın diye dua etti.⁷¹

Bu sırada yine mevzuyla ilgili şu âyeti kerîme nazil oldu ve mü'minlere değişmez bir ölçü verdi:

" Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz."⁷²

Amcasının vefatı Resûli Ekrem'i hem üzdü, hem de derinden derine düşündürdü. Zîra, kendisine o âna kadar zahîrî hâmîlik eden, müşriklerin şirretliklerinden muhafaza etmeye çalışan, o idi. Gerçekten, en zor ve çetin şartlar altında bile çok sevdiği yeğeninin üzerinden koruyuculuğunu esirgememiş, akrabalarının düşmanlıkları pahasına himayeden vazgeçmemişti. Bu himaye sebebiyle, Kureys müşrikleri, Peygamberimize fazla ilişmemişlerdi.

⁷⁰ İbni Hişam, A.g.e., c. 1, s. 59.

⁷¹ S. Suruç, a.g.e. Naklen: Süheyli, Ravdû'lÜnf, I. 260. 334Tevbe, 113.

⁷² Tevbe, 113.

Cemal Nar

Ama, Őimdi ortada Ebû Tâlib yoktu. Műŕiklerin dinmek bilmez kin ve husumetlerinin eseri olan taŐkınılıklarına karŐı kendisini zahiren koruyacak kimse kalmamıŐtı. Ama Cenâbı Hakk'ın muhafaza ve himâyesi de hiĒbir maddî himayeci ve koruyucuya ihtiyaĒ bırakmayacak tarzda Sevgili Resulűnűn űzerinde bundan bűyle de eksik olmadı!

Ebû Tâlib'in îmanı

Ebû Tâlib'in îmanı meselesinde ĒeŐitli gűrűŐler ileri sűrűlműŐtűr. Őfa âlimleri, îmanlı gittiĒine kaildirler. Ehli Sűnnet âlimlerinin ekserisi îman etmediĒini sűylemektedirler. Ancak hizmetlerine mukabil cehennemin ateŐinin en az yerinde diĒer műŕiklere gűre ehven azap gűreceĒi hep sűylenegelműŐtir. Nitekim Elmalılı M. Hamdi Yazır, Kasas suresi 56. Ayetin tefsirinde Őűyle der:

“DoĒrusu sen sevdiĒine hidayet veremezsin”. Burada hidayetten maksat yalnız sűzle iyiliĒe sevk deĒil, bilfiil o yola eriŐtirmektir. Onun iĒin “Őűphesiz ki sen doĒru yolu gűstermektesin.” (Őűrâ, 42/52) âyetine zıt olmaz.

Bu âyet evveline ve sonrasına bakarak Resulullah'ı teselli iĒindir. Ēűnkű ilk űnce merhamete layık gűrűldűĒű iĒin korkuttuĒu, műslűman olmalarını őiddetle istediĒi kavminin, yakından sevdiĒi hemŐehrilerinin, akrabasının, gelen hakka iman etmeyip, bulundukları halde ısrar etmeleri, Kur'ân'ı dinler dinlemez “Biz buna iman ettik, biz űnceden de műslűmanlardan idik” diyen yabancılardan aksine olarak peygamberlik bereketinden mahrum kalmaları kendisini űzműŐtű. Buharî, Műslim ve diĒer birĒok hadis kitaplarında ve tefsirlerde bunun bilhassa Ebu Talib sebebiyle indirildiĒi rivayet edilir. Bununla beraber, Fahreddin Razî, bu âyetin gűrűnűŐűnde Ebu Talib'in kűfrűne bir delil olmadıĒını űzellikle hatırlatmıŐtır.”

Seyyit Kutup bu ayetin tefsirinde baŐka bir yűne dikkat Ēeker:

Ahlak Ve Merhamet

“İnsan bu olay karşısında durup bu dinin ödünsüz kesinliğini ve sağlamaz doğruluğunu dehşetler içinde kalarak gözlemliyor. Şu Hz. Peygamberin amcasıdır. Garantörü, koruyucusu ve destekçisidir. Onun Hz. Peygambere yönelik derin sevgisine ve Hz. Peygamberin de onun iman etmesine yönelik şiddetli isteğine rağmen, yüce Allah onun iman etmesini takdir etmiyor. Çünkü Ebu Talip akrabalık duygusu ile, babalık sevgisi ile böyle davranıyordu. Hz. Peygamberin sunduğu inanç sistemini kabul etme niyetinde değildi. Yüce Allah da bunu biliyordu. Bu yüzden Peygamber efendimizin - salât ve selâm üzerine olsun- onun adına arzuladığı, sevdiği şeyi takdir etmedi. Bu işi yani doğru yola iletme işini, Hz. Peygamberin yetkisinin dışına çıkarıp kendi iradesine ve takdirine has kıldı. Peygambere düşen sadece mesajı açıkça duyurmaktır. Ondan sonra bu görevi omuzlayan davetçilerin işi de öğüttür. Bundan sonra kalpler Rahman'ın parmakları arasındadır. O, hidayet ve sapıklığı, kullarından kimin hidayete, kimin de sapıklığa yatkın olduğuna ilişkin yanılmaz bilgisi doğrultusunda belirler.”

Hemen şunu da ifade edelim ki bu ve benzeri ayetler Hz. Peygamberin (sallallahu aleyhi vesellem) tebliğ görevine ve insanların hidâyete gelerek ebedî helâkten kurtulmaları dâvasına ne kadar gönülden bağlandığını ifade ederler. Öyleyse bu gibi ifadeleri, Hz. Peygamberi tenkide yormamalıdır.

Dehşetli Bir İkaz

Peygamber Efendimizin (sav) hayatında bir olay var ki, hem iman ve insanın değeri açısından, hem davet ve tebliğ açısından, hem de İslam toplumunda insanın konumu açısından muazzam uyarıları ihtiva eder. Bu olay üzerine Abese Suresi inmiştir. Bu sure Mekke'de inmiştir, 42 (kırk iki) âyettir. Biz bu sure iyi anlaşılınsı diye önce kısaca “iniş sebebini” belirtecek, sonra ilk ayetlerini yazacak, sonra da yeterli bir tefsir ve tahlilini görmeye çalışacağız:

Cemal Nar

Bu sûrenin iniş sebebiyle ilgili olarak şöyle bir hadise nakledilmiştir: Efendimiz; Velîd, Ümeyye b. Halef, Utbe b. Rabîa gibi Kureyş'in ileri gelenlerine İslâm'ı anlattığı bir sırada âmâ olan Abdullah b. Ümmü Mektum gelir ve "Yâ Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret" der. O esnada Resûlullah (a. s.) cevap vermez. Çünkü Kureyş'in bu ileri gelen kimseleri, zaten kendilerine özel muamele edilmesini istiyorlardı. Efendimiz onları gücendirmek istemedi. Abdullah tekrar seslenince elinde olmayarak yüz hatları değişti. Bu esnada onlar kalkıp gittiler. Biraz sonra onu ikaz mahiyetinde gelen bu ve benzeri âyetler, onun hak peygamber olduğuna en büyük delildir. Zira hiç kimse kendisini bu şekilde eleştirip uyaramaz.

“Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla.

1. (Peygamber), yüzünü ekşitti ve geri döndü.
2. Âmânın kendisine gelmesinden ötürü
3. Belki o temizlenecek,
4. Yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek.
5. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince,
6. Sen ona yöneliyorsun,
7. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin.
8. Fakat koşarak sana gelen ,
9. Ve (Allah'tan) korkarak gelenle ,
10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.
11. Hayır! Şüphesiz bunlar bir öğüttür,
12. Dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır,
13. O, değerli sahifelerdir,
14. Tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes

sahifelerde,

15. Kâtiplerin ellerindedir ,
16. Değerli ve güvenilir katiplerin.”

Doğrusu bu âyetlerin tefsirini bir de Seyyid Kutup'tan okumayı salık veririm. Çok ince konulara temas ediyor ve insanı

Ahlak Ve Merhamet

açıklamalarıyla hayran bırakıyor. Biz onun sözlerini esas alarak konuyu irdeleyelim isterseniz.

Fakir ve âma bir adam olan ibni Ümmü Mektum Hz. Peygambere geliyor. Bu arada Peygamber Kureyş'in ileri gelenlerinden bir toplulukla meşguldür. Onları İslam'a çağırmaktadır. Onların Müslüman olması ile İslam'ın Mekke'de karşılaştığı zorluk ve sıkıntının hafifleyeceğini bunların İslam'a yararlı olacaklarını ummaktadır. Çünkü Kureyş, Rebia'nın iki oğlu olan Utbe ve Şeybe başka bir adı Ebu Cehil olan Amr ibni Hişam, Ummeye ibni Halef ve Velid ibni Muğire'den oluşan bu sözde büyükler ile peygamberin yolunda duruyor. İnsanları ondan uzaklaştırıyor ve ona birtakım çetin tuzaklar kurarak açıkça onu Mekke'de dondurmak istiyorlardı. Bu toplulukla beraber Abdülmuttalib'in oğlu Abbas da Peygamberi dinlemeye gelmişti. Kabileye her şeyin üstünde bir değer ve saygınlık kazandıran ve kabileye dayalı cahili bir ortamda, bir insana kendisine en yakın çevresi ve ona en çok bağlı olanları saygı göstermez ve çağrısını kabul etmezse dışındaki insanların bu davayı kabul etmeleri daha da zorlaşacaktı.

Hız. Peygamber işte bu kadar önemli olan bu toplulukla uğraşırken fakir ve âma bir adam geliyor. Burada peygamber kendisi ve çıkarı için değil, İslam ve İslam'ın çıkarı için uğraşıyor. Eğer bu topluluk Müslüman olursa Mekke'deki davanın önündeki zorlu engeller, yolundaki sivri dikenler temizlenmiş olacak ve bundan sonra İslam Mekke çevresine yayılacaktı. Ama bu ileri gelen büyüklerin Müslüman olmasından sonra olacaktı haliyle.

İşte bu adamı geliyor ve Hız. Peygambere diyor ki:

- "Ey Allah'ın elçisi, bana da oku, bana da öğret, Allah'ın sana öğrettiklerinden."

Rasulullah'ın içinde bulunduğu şartları ve kiminle uğraştığını görmüyor. Belki duyuyor ama aldırıyor. Bu isteğini tekrar ediyor. Hız. Peygamber ikide bir sözünün ve çabasının kesilmesinden

Cemal Nar

rahatsız oluyor ve adamın görmediği yüzünde hoşnutsuzluk ifadeleri beliriyor. Yüzünü ekşitiyor ve onunla ilgilenmiyor. Fakir ve kimsesiz olan ve kendisini bu büyük işten alıkoyan adama aldırıyor. Çünkü uğraştığı şeyin ardında davası ve dini için büyük umutlar besliyor. Aslında o bunlarla uğraşırken dininin zafere ulaşmasını arzu etmektedir. Çağrısına karşı samimiyetini, İslam'ın çıkarına bağlılığını ve onun yayılması için aşırı isteğini ortaya koyuyor.

İşte tam bu sırada Allah Teâlâ meseleye el koyuyor. Meseleye el koyuyor ki bu konudaki kesin hükmünü belirlesin. Yolun tüm işaretlerini ortaya koysun. Değerlerin kendisi ile ölçüldüğü kriterleri belirlesin. Şartları ve değerlerin tümünü bir kenara itsin. İsterse bu şartlar ve değerlendirmeler insanların ölçüleri ile belirlenen ve davanın çıkarını gözetken ölçüler olsun. İsterse bu ölçüler; insanlığın efendisi Hz. Muhammed belirlemiş olsun.

Bu arada yücelerin yücesi Allah'tan onurlandırılmış eşsiz bir ahlak sahibi olan Peygamberine sert bir üslup içinde uyarı getiriyor. Bu bütün bir Kur'an içinde yakın ve sevgili dost peygambere karşı "kella-hayır!" kelimesinin kullanıldığı tek yerdir. "Kella" kavramı hitapta azarlama ve sitem anlamına gelir. Çünkü bu bütün bir dinin kendisine dayandığı çok önemli bir meseledir.

Kur'an-ı Kerim'in bu ilahi uyarıyı ortaya koyuş üslubu da eşsiz bir üsluptur. Bunu beşeri yazım diliyle dile getirmek mümkün değildir. Zira yazım dilinin kendisine has ilkeleri, gelenekleri ve disiplinleri vardır. Kur'an hızlı dokunuşlar, kısa ifadeleri ile ortaya koymaktadır. Sanki bu ifadeler birer tepkidir, hayat kokan çizgiler, parıltılar ve hatlardır.

"Surat astı ve döndü, yanına âma geldi diye."

Sanki burada muhataptan başka üçüncü bir şahıstan söz edilmektedir. Bu üslupta şöyle bir incelik sezilmektedir. Burada söz konusu olan konu yani Allah'ın hoşnutsuzluğu direk olarak yüce Allah peygamberine ve sevgilisine yöneltmek istememektedir, O'na

Ahlak Ve Merhamet

şefkatinden ve merhametinden dolayı. Böyle hoş olmayan bir ifadeyi O'na yöneltmeyi ikramından dolayı uygun bulmamaktadır.

Ardından uyarmanın kendisinden kaynaklandığı işe işaret edildikten sonra ifade yön değiştiriyor. Bir ölçüde yumuşak bir ifade ile başlıyor.

"Ne bileceksin belki o arınacak. Yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecek."

Nereden bileceksin o büyük iyiliğin gerçekleşeceğini? Senin elindeki iyiliğe istekli olarak gelen bu fakir ve âma adamın arınmak istediğini. Kalbinin uyanarak öğüt alacağını ve bu öğütün kendisine yarayacağını. Bu kalbin Allah'ın nuru ile aydınlanacağını, göğün aydınlığını karşılayacak yeryüzündeki bir aydınlık kulesine dönüşeceğini. Sen nerden bileceksin? Bu hidayete açılan her kalbin içinde iman gerçeği yerleştiğinde meydana gelen bir olgudur ve Allah'ın terazisinde ağır basan, büyük önemi olan da budur.

Sonra uyarın ibresi yükseliyor. Üslup ağırlaşıyor. Azarlamaya yol açan işin gerçekten Hayret verici bir iş olduğu dile getiriliyor.

"Kendisini yeterli görüp tenezzül etmeyene gelince sen ona yöneliyorsun. Onun arınmamasından sana ne? Fakat koşarak sana gelene Allah'tan korkarak gelmişken sen onunla ilgilenmiyorsun."

Sana ve dinine karşı üstünlük taslayan getirdiğin hidayete, iyiliğe, aydınlığa ve temizliğe ilgi duymayan adama gelince, sen ona ilgi gösterip kendisine önem veriyorsun. Hidayete gelmesi için uğraşıyorsun. Senden yüz çevirdiği halde sen ha bire ona mesajını takdim ediyorsun! Onun arınmamasından sana ne? Eğer o pisliği ve kiri içinde kalmak istiyorsa bu seni ne ilgilendirir? Sen onun günahından hesaba çekilmeyeceksin, onunla üstün gelmeyeceksin, onun desteğiyle ayakta değilsin.

"Fakat koşarak sana gelene" seni seçerek ve sana itaat ederek *"Allah'tan sakınarak"* ve günahlardan sakınarak gelene *"sen onunla ilgilenmiyorsun!"* iyiliği ve takvayı dileyerek gelen inanmış adamla

Cemal Nar

ilgilenmemek boş işle uğraşmak diye adlandırılıyor. Bu ise ağır bir nitelemedir.

Ardından uyarın ibresi biraz daha yükseliyor. Kesin red ve sert tepki sınırına ulaşıyor.

"Asla olamaz."

Bu ifade bu ortamda gerçekten dikkatle üzerinde durulması gereken bir hitap şeklidir.

Sonra bu davanın gerçekliği, yüceliği, büyüklüğü ve üstünlüğü açıklanıyor. Hiç kimseye, hiçbir desteğe ihtiyacı olmadığı belirtiliyor. Bu dava bizzat kendisine yönelenlere sadece kendisini isteyenlere yönelmelidir. Bu istekli insanın dünya ölçülerindeki değeri ve konumu ne olursa olsun.

"Kur'an ayetleri birer hatırlatmadır, öğüttür. Dileyen O'nu düşünüp öğüt alır. O sahifeler içindedir. Değerli ve şanlı, yükseltilen ve temiz tutulan sahifeler de. Bunlarda taşıyıcıların ellerindedir. Allah katında değeri olan çok iyi yazıcı ve taşıyıcıların."

O her yönü ile değerli, şerefli. Sahifelerinde şerefli, bu tertemiz sahifeleri melekler yüceler aleminde alıp yeryüzündeki seçilmiş insanlara ulaştırmak için taşıyıp getirmektedir. Onu getiren meleklerde onurlu ve arınmışlardır. Dolayısıyla o her yönüyle, kendisi ile ilgili her açıdan şanlı tertemizdir. Uzaktan yakından bununla ilgili olan herşeyde öyle. Ve o gerçekten çok değerlidir. Kendisine ihtiyaç duymadıklarını açıkça söyleyen ondan yüz çeviren kimselere takdim edilmez. O sadece değerini bilenler ve O'nunla arınmak isteyenler içindir.

İlkeler İlâhî Olmalıdır

İşte ilke, işte ölçü budur. Allah'ın ilkesi ve ölçüsü, değerlerin ve ilkelerin kendisi ile ölçüldüğü, insanların ve konumların kendisi ile takdir edildiği kriter budur. İşte söz, Allah Teâlâ'nın sözüdür. Her sözün, her hükmün, her ilkenin ve her ölçünün gelip kendisine dayandığı söz, bu ilâhî kelimedir.

Ahlak Ve Merhamet

Peki bu ilkeler ve ölçüler nerede ve ne zaman belirleniyor?

Mekke'de. Çok ilginç değil mi? İslam'ın mesajının itildiği ve Müslümanların azınlıkta olduğu Mekke'de. Sonra bu büyüklerle ilgilenme kişisel bir çıkardan kaynaklanmıyor. Fakir bir âma ile ilgilenmekte kişisel bir değerlendirmeden gelmiyor. Her şeyin başı da sonu da davadır burada. Eni sonu davadır bunun. Fakat işte davanın kendisi de bu ölçünün kendisidir. Bu değerlerin kendileridir. Dava bu ölçüyü ve bu değerleri insanlığın hayatına yerleştirmek için gelmiştir. Bu nedenle bu ölçünün ve bu değerlerin belirlediklerinin dışında hiçbir şeyle onurlandırılmaz, güçlendirilemez, zafere götürülemez.

Burada belirlenen ilke insanların değerlerini ve ölçülerini yerden değil, gökten almalarıdır. Yeryüzünün kriterlerinden değil, göğün kriterlerinden almalarıdır. *"Sizin Allah katında en değerliniz takvası en ileri olanınızdır."* Allah katında en değerli olan ebetteki korunmaya, önem verilmeye ve ilgi duyulmaya en çok uygun olan kimsedir. İsterse bu insan insanların yeryüzündeki hayatlarının baskısı altında oluşan ve dünyadaki konumlarına göre farklılık gösteren insanların alışageldikleri soy, güç ve mal gibi değerlerinden, ölçülerinden ve daha akla gelen başka değerlerden tamamen soyutlanmış olsun. Zira bu değerler imandan ve takvadan soyutlandığı zaman hiçbir anlam ifade etmezler. Bunlar iman ve takva uğrunda harcadıkları takdirde ancak bir değer ve anlam ifade edebilirler.

İşte bu olay münasebeti ile ilahi emrin yerleştirmeyi amaçladığı büyük gerçek budur. Zaten Kur'an-ı Kerim metodu gereği bireysel olayları ve dar kapsamlı uygun zeminleri sınırsız gerçeği ve değişmez sistemi ortaya koymak için birer araç olarak kullanır.

Uyarıyı Haklı Bulan Yüce Gönül

Hz. Peygamberin gönlü bu emir ve uyarı karşısında üzüntüye boğulmuştur ama bütün kalbi, bütün gücü ve bütün sıcaklığıyla ona

teslim olmuştur. Üstelik İslam'ın en temel gerçeklerinden biri olması nedeniyle bu hakikati bütün hayatı boyunca canlı bir şekilde yerleştirmeyi hedeflediği gibi Müslüman cemaatin hayatına yerleştirmeyi de amaçlamıştır.

Hız. Peygamberin bu konudaki ilk hareketi bu olay nedeni ile kendisine gelen emir ve uyarıyı açıklaması olmuştur. Bu açıklama aslında büyük bir olaydır ve gerçekten takdire şayandır. Peygamberin yaşadığı şartlarda hangi açıdan bakarsak bakalım bir peygamberden başkası bu açıklamayı yapma cesaretini ve samimiyetini kendinde bulamaz. Bugün dahi yöneticilerin hatalarını nasıl saklamaya çalıştıklarını biliyoruz. Bu uğurda ne skandalların, ne cinayetlerin yaşandığını okuyoruz. Evet, insanlara işlediği bir hata yüzünden böyle eşsiz bir şekilde ve acı ifadelerle uyarıldığını açıklamak ancak bir peygamberin güç yetirebileceği bir iştir. Peygamberden başka bir büyük için bu yanlış kabul etmesi ve gelecekte onu telafi etmesi bile yeterli olurdu. Fakat peygamberlik başkadır. Onun yarası başka, ilkeleri başkadır.

Bu açıklamayı, İslam davetinin içinde yaşadığı bu zor şartlar içinde Kureyş'in büyüklerine karşı bomba tesiri yapabilecek böyle bir açıklamayı, evet, ancak bir peygamber yapabilir. Zira bu çevre, bu ortam insanların soyları, malları, makamları ve kuvvetleri ile övündükleri ve piyasada bunların dışındaki hiçbir değer önemslenmediği bir karaktere sahiptiler. Haşimoğlu Abdülmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed için bu ortamda şöyle denmişti:

"Bu Kur'an iki şehir halkından büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"⁷³

Muhammed'in soyu belli idi. Fakat onlar Hız. Muhammed'in peygamberlikten önce bir başkanlığı, kişisel bir liderliği olmaması nedeniyle onun peygamberliğini red edebilecek kadar yanlış değerlere saplanmışlardı! Sonra yetimliği ve fakirliği onlara göre bu makamı hak ettirmiyordu. Bu yüzden bu vazife için başkalarını daha

⁷³ Zuhurf 31.

Ahlak Ve Merhamet

layık buluyorlardı. İnsanların soy ve servet ile değ erlendirildiği böyle bir ortamda böyle bir emir ve uyarının, ilkenin ve değ erlendirmenin, bu tür ilahî, semav  vahiyden başka bir yerden kaynaklanması da mümkün değildi. Bunun yeryüzünden kaynaklanması, özellikle de bu zamanda bu yerden, bu ortamdan fı kırması olacak şey değildi.

İşte bu, bu kadar önemli bir ilkeyi yoluna koyan Allah Teâlâ'nın gücüdür. Bu ilke Hz. Peygamberin g nl  aracılığıyla onun etrafındaki çevreye yayılmıştır. G cl , köklü ve sağlam bir şekilde olaya yerleşmiştir. Müslüman  mmetin hayatında uzun devirler boyunca varlığını sürdürmüştür.

İnsana Kalsaydı

Bu insanlığın bütün karakterleri ile doğuşu gibi yeniden doğması kadar önemli idi. Değer bakımından ondan çok daha yüce ve büyük bir anlam ifade ediyordu. Çünkü insanlık öteden beri adalet ve eşitlik hakkında karar vermekte hep hata etmişler, farkında olarak veya olmayarak varlıklı, g cl  insanları hep kayırmışlar, yoksul ve zayıf insanlar karşısında hep g cl den yana tavır almışlardı. Bu ise zulümdür. Zulüm ise milletleri hep mahvetmiştir.

İnsanın teorik ve pratik olarak gerçekten yeryüzünden kaynaklanan her türlü değ erlerden kurtulması, onlara karşı  zg r hale gelmesi, gökten inen başka değ erlere bağlanması, yeniden doğuşu gösteren bir milat sayılır. Evet, yeryüzünün tüm değ erlerinden, ölçülerinden, kriterlerinden, pratik şartlarından, gücü, baskısı ve ağırlığı bulunan bağlarından, ete, damara, kana ve duygulara karışan tüm yeryüzü ilkelerinden, bağlarından koparılması ve ayrılması, sonra da bu yeni değ erlerin herkes tarafından anlaşılmaması, kabul görüp uygulanması, gerçek bir yeniden doğuşu ifade ediyordu.

Hz. Peygamberin bizzat kendi gönlünün dahi bu noktada olgunlaşması için uyarıya ve direktife ihtiyaç duymaması, onca büyük

gerçeğe ulaşması ve bu büyük gerçeğin Müslümanlığın vicdanında apaçık bir gerçeğe Müslüman toplumun hukukunda temel bir ilkeye dönüşmesi ve uzun asırlar boyunca Müslümanların hayatında yankısını bulan İslam toplumundaki hayatın temel gerçeklerinden biri haline gelmesi elbette ki bir yeniden doğuş demektir.

Biz dahi belki bugün bu yeni doğuşun gerçekliğini yeteri kadar kavrayabilmiş değiliz. Zira biz gönüllerimizde ve vicdanlarımızda bu özgürlük gerçeğini somut biçimde şekillendiremiyoruz. Yeryüzünden kaynaklanan konumların ve bağlılıkların oluşturduğu değerler, ölçüler ve kriterler öyle ezici bir ağırlıktadır ki "ilericilik!" iddiasında bulunan bazı felsefi ekoller yeryüzünün bu değerlerini veya bunlardan birini, yani ekonomik düzenlemeyi insanın bütün bir gidişatını inançlarını, sanatlarını, edebiyatını, yasalarını, geleneklerini ve hayata ilişkin düşüncelerinin tümünü belirlediğini sanmışlardır. Günümüzde bile aynı suçu bir sivil ile bir subay yapsa, bir memur ile bir rektör yapsa, bir vatandaş ile bir bakan, başkan yapsa, insanların kalbi hemen fakiri, yoksulu, güçsüzü cezalandırmaya, ama güçlüyü af etmeye meyillidir. Bunu bir erdem gibi sunack kadar ilkelerinden uzak hukukçular görmedik mi? insanlar, "kızım Fatıma da suçlu olsa, cezasını verirdim" ilkesine kolay gelemiyorlar.

İşte ilkelerin, ölçülerin, değerlerin bu şekilde düzenlenmesi gerçekten bir mucizedir. O zamanda ve o şartlarda İslam'ın eli ile gerçekleşen insanın yeniden doğuşu mucizesidir. Üstünlerin hukukundan hukukun üstünlüğüne geçiş ilkesi harikadır.

Bu doğuştan itibaren evrensel çaptaki bu büyük olayla beraber gelen değerler egemen olmuştur. Fakat mesele Arap toplumunda ve Müslümanların kendi işlerinde bile o kadar kolay ve basit değildi. Fakat Hz. Peygamber Allah'ın iradesi ile ve kendisinin Kur'an'ın değişmez emirleri karşısındaki ataklığından ve sıcaklığından kaynaklanan uygulamaları ve yönlendirmeleri ile bu gerçeği gönüllere ve hayata ekip yerleştirmiştir. Bunun iyice kökleşip dal

Ahlak Ve Merhamet

budak salması ve uzun asırlar boyunca işi tersine çevirme girişiminde bulunan etkenlerin tümüne rağmen Müslüman cemaatin hayatı hukuk, adalet, barış ve düzen içinde mutlu kılmak için başında beklemiş ve onu titizlikle koruyabilmiştir.

Hz. Peygamber bu olaydan sonra İbni Ümmü Mektum'a iltifat eder ve onu korurdu. Gördüğü her yerde ona şöyle derdi:

“Hakkında Rabbimin beni azarladığı adam. Hoş geldin, merhaba!”

Hz. Peygamber hicretten sonra iki kere savaş için çıktığında onu Medine'ye kendisinin vekili olarak bırakmıştır.⁷⁴

Düşmanları İçin Yalvarmalar

Düşmanları için Allah Teâlâ'dan helak değil de hidayet dilenmek, bunun için inleyip yakarmak! İşte o aziz peygamberin yüce merhameti. Şu ayete bakar mısınız:

“Kötü işi kendisine süslenip de onu güzel gören bir midir? Muhakkak ki Allah dilediğini dalâlette bırakır, dilediğine de hidayet eder. Öyleyse onlara yanarak kendini harab etme. Şüphesiz ki Allah onların yapmakta olduklarına Alîm 'dir’.”⁷⁵

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Bedreddin Çetiner, “Esbab-ı Nüzul” isimli eserinde şu bilgileri verir:

Cüveybir'in Dahhâk'ten, onun da İbn Abbâs'tan rivayetine göre Allah'ın Rasûlü (sa):

- "Ey Allah'ım dinini Hattâb'ın oğlu Ömer'le veya İbn Hişâm'ın oğlu Ebu Cehil ile aziz eyle, güçlendir." diye dua etti.

Allah Tealâ bunlardan Ömer'e hidayet eylemiş, Ebu Cehl'i de dalâlette bırakmıştır.

⁷⁴ Seyyit Kutub'un değerlendirmeleri giderek ırkçılığı ve sınıflaşmayı reddeden örnekler varıyor ve İslam toplumunun kardeşlik ve eşitlik üzerine kurulmasının örnekleri veriliyor. Biz de “İslamda ırkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik” kitabımızda bu vaziyeti enine boyuna yazdık hamdolsun. Bakılmasını salık veriyoruz.

⁷⁵ Fatır, 8.

Cemal Nar

Kelbî der ki: "Kötü işi kendisine süslenip de onu güzel gören..." âyet-i kerimesi el-As ibn Vâil ve el-Esved ibnu'l-Muttalib haklarında nazil olmuştur.

Benzer ayetler de vardır:

“(Resûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın!”⁷⁶

“Şimdi, bu söze inanmazlarsa, demek sen onların ardına düşüp nerdeyse kendi kendini yiyip tüketeceksin!”⁷⁷

Burada bu iki yaman İslam düşmanının Peygamber Efendimize (sav) ve Müslümanlara yaptıkları eziyet ve işkenceleri anlatmamıza gerek var mı?

Siz olsanız böylesine zalim insanların ayaklarına tekrar gider de yüzüne bakar mısınız? Onlar için kendinizi harap eder misiniz?

Onun çektiklerini elbette en iyi bilen Allah Teâlâ’dır ve nunu Kur’an-ı Kerîm’de yer yer anlatır:

“Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımı iledir. Kâfirlerin yüz çevirmelerinden mahzun olma, yaptıkları hilelerden dolayı da telaş edip darlanma”.⁷⁸

O peygamberi tanımak için Taif seferini iyi bilmek gerekir. Biz başka kitaplarımızda yazdığımız için tekrardan kaçarak buraya almıyoruz. Ama biliyoruz ki Mekke artık yaşanacak bir şehir değildi ve Peygamber Efendimiz (sav) artık hicret emrini veriyordu. O çok sevdiği şehirden çıkarken mahzundu. Ama yıllar sonra oraya muzaffer bir komutan olarak girdiğinde de çok mütevazı ve merhametli idi. Yaptığı, aynen, Yusuf Peygamberin kardeşlerine yaptığı idi...

⁷⁶ Şuara, 3.

⁷⁷ Kehf, 6.

⁷⁸ Nahl, 127.

İnsan Niçin Sorumludur?

Peygamberlerin ve arkasından giden alimlerin, davetçilerin, tebliğcilerin vazifesi, efendimizden aldıkları ölçüler içinde İslam'ı duyurmak, öğretmek ve yaşamaya davet etmektir. Bunu bilgi ve amelle, akıl ve hikmetle, ihlas ve samimiyetle, işin ciddiyet ve azametini yakışan bir şekilde çok iyi yapmaktır. Davet, tebliğ, hitabet ve iletişim kaide ve kurallarına, usul ve âdâbına uyarak yapmaktır. Bu vazifeyi gereğince yaptılar mı sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar. Bundan sonrası Allah Teâlâ'nın bileceği bir iştir. Dilerse hidayet verir, dilemezse vermez. "Niye verdin?" veya "niye vermedin?" gibi bir soru ona sorulamaz. Dilediğini yapar.

Ancak Allah Teâlâ'nın bu "dilediğini yapar" olması veya "dilediğine hidayet verir, dilediğini sapıtır, dalalette bırakır" oluşu yanlış anlaşılmamalıdır. "Öyleyse insanın suçu ne? Mükafat veya ceza neden?" gibi sorular sorulmamalıdır. İnsandan sorumluluğu kaldıran düşüncelere kapılmamalıdır.

"İman veya küfür bir kader ise, insanın alın yazısı ise, insanın elinde değilse, cennet veya cehennem niye var? Ödül veya ceza niçin? Davet ve tebliğ çabası niye?" gibi sorular, insan iradesinin değerini, kader ve kazayı, imtihan sırrını, özellikle de Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatlarını anlamamaktan kaynaklanmaktadır. Hiç şüphesiz bu bir iman sorunudur. Öyleyse bu meseleyi sorun olmaktan derhal çıkarmak gerekir. Bu da bu konularla ilgili akaid kitaplarımızı yeniden anlayarak okumak veya ehlerinden dinlemek ile olur. Biz şimdi kısa bir hatırlatma yapalım.

Sorumluluğun Kaynağı Akıl ve İradedir

Az yukarıda Allah Teâlâ'nın Peygamberimizin duası bereketi ile Ömer'e hidayet vermiş olduğunu yazarken gördüğümüz ayeti şimdi başka bir konu için yeniden görelim:

“Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse, ameli iyi olan kimse gibi mi olacaktır? Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir. (Ey Muhammed!) Onlar için duyduğun üzüntüler yüzünden kendini helâk etme! Şüphesiz ki Allah, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.”⁷⁹

Sevgili Peygamberimize denmek isteniyor ki, “Kötü işleri kendilerine süslü gösterilip onları güzel gören kimseler için mi üzülop kendini helak ediyorsun? Etme habibim.”

Kötü işleri kendilerine allanıp pullanarak süslü gösterilen, yani onları güzel gören kimse, böylece yaptığını beğenen, mağruru ve kibirli kişiler, Allah Teâlâ’nın hidayet nasip ettiği kimseler gibi midir? Hiç öyle bir şey olabilir mi? Onlar için “iman etmiyorlar, kötü işlere devam ediyorlar, böyle giderse kafir olarak ölecek ve cehenneme girecek, ateşler içinde sonsuz olarak yanacaklar” diye üzülnür mü?

Evet, bu âyette hem Hz. Peygamber'e, hem de davet ve tebliğ görevini yaparken onun yolunu izleyenlere bir teselli verildiği açıktır. Dolayısıyla, âyetin devamındaki "Allah dilediğini sapkınlık içinde bırakır, dilediğini de doğruya iletir" cümlesini buna göre yorumlamak gerekir. Herkes bilir ki Resulullah (sav) Efendimiz gerçi çok merhametlidir ama onun merhameti Allah Teâlâ’nın merhameti yanında denizden bir damla bile olamaz. Böyle düşünürsek şu gerçeği kolayca anlamış oluruz: Allah Teâlâ’nın, kulun hiçbir katkısı olmadan onu sapıklığa ve dolayısıyla cehenneme itmesi O’nun engin hikmetiyle bağdaşmaz.

Öyleyse “Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir” ne demektir?

Bunun cevabı açıktır: Yani Allah’ın bir kimseyi dalalette bırakması, kendisine verilen akıl yeteneğini ve irade gücünü kötüye kullanmakta ısrar etmesi sebebiyle, bir başka ifadeyle onu isteyerek tercih etmesi sebebiyle onu kendi istek, irade ve tercihinin

⁷⁹ Fatır, 8.

Ahlak Ve Merhamet

sonuçlarıyla baş başa bırakması demektir. Kul istedi, Allah Teâlâ da yarattı. Sonuçta sorumluluk kullara aittir. Kelam ilminin özü de işte bu “istek ve iradenin kuldand, ona göre yaratmanın da Allah Teâlâ’dan olması” gerçeğidir. İnsanın mükafat veya ceza olarak gerçekleşecek olan sorumluluğu da bu sebebledir.

Bu gerçek birçok âyet ve hadiste yer alır. İşte bu açıklamaların ışığında, “Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir” gibi ifadelerin, Allah'ın mutlak iradesine bir gönderme yapma anlamı vardır. Gördüğümüz bu ayette ise konumuz olan ikinci mana bizi daha çok ilgilendirip düşündürür: İslam’ı tebliğ ile görevli olanlar, başkalarını hidayete erştirmekle yükümlü değildirler. Zaten buna güçleri de yetmez. O Allah Teâlâ’nın işidir. Davetçi sadece tebliğ eder. Onun dikkat ederek yapacağı iş, davet ve tebliğini ilim, akıl ve hikmetle en güzel bir şekilde yapmaya çabalamaktır. Hepsisi o kadar. Sorumluluk buraya kadardır. Meselesi bundan ibarettir. Bundan sonrası Allah Teâlâ’ya kalmıştır, ona havale etmek gerekir. Ona tevekkül ve itimat etmek gerekir. İşi ona ısmarlamak, hayırlı neticeyi ondan beklemek gerekir.

Gerçi insan çabasını umduğu gibi başarılı görünce sevinir, ama haddini bilerek hidayeti kendinden bilmez. Şıarmaz ve gururlanmaz. Ucube, fahre ve kibre düşmez. Tam tersi de geçerlidir. Davet ve tebliğ çabasındaki başarısızlık insanı üzer. Ama hidayeti verenin Allah Teâlâ olduğunu bilince haddinden fazla üzülmek kendini kahretmez, eli ayağı dökülmez, ye’s’e, ümitsizliğe düşerek vazifesini terk etmez. “Allah” der, yoluna devam eder.

Böylece Sevgili Peygamberimiz (sav)’in karşılaştığı bu güzel uyarılar, kendisinden sonraki bütün Müslümanlarca da en güzel şekilde değerlendirilmiş olur.

Birisi kalkıp şöyle diyebilir: “Hz. Peygamber Mekke’de insanlara iyi davranmak zorunda idi. Çünkü azdı, zayıftı. Güçlenmesi için yeni yeni insana ulaşmak, onları kazanmak zorunda idi. Ya Medine hayatında? Devletini kurduğu, ordusu ile savaş

Cemal Nar

kazanarak muzaffer olduğu zamanlarda acaba insanlara aynı sıcak ve samimimi duygularla yaklaşmış, onları kurtarmak için şefkat ve merhametinden sınırları zorlamış mıdır? Yoksa ihtiyacı kalmadığı için bu ilkesini terk mi etmiştir?”

Cevabını olaylarla verelim isterseniz.

Baş Münafık Ölünce

Orası da destansı bir af ve merhametin sergilenme alanıydı. Kendisine onca eziyet eden başmünafık Abdullah b. Ubey es-Selul'e davranışları, hatta ölünce mezarı başına kadar gidişleri... insanı hayretten donduran davranışlardı. Çünkü o gönül kazanmaya çalışıyor, etki altında kalarak hak dinden uzak kalanları kazanmak istiyordu. Bu işler sertlikle, kabalıkla olacak işler değildi. İşte öyle bir sahne:

Abdullah b. Übeyy vefat ettiği zaman, yeri gelince Müslümanlara hakaret etti diye babasını öldürmek için izin isteyen ama alamayan, fakat yakasına yapışarak babasına haddini bildiren kahraman oğlu Abdullah, Hz. Peygamber'e gelerek:

- İç gömleğini bana ver de, babamı onunla kefenleyeyim! Ey Allah'ın Rasûlü! Eğer sen babamın cenazesine gelmezsen, biz ebediyyen onunla ayıpdar olacağız! Babamın namazını kıl ve onun için af talebinde bulun!” dedi. Ne de olsa ölen babaydı ve yapabileceği her şeyi yapmak istiyordu onun için.

Hız. Peygamber iç gömleğini verdi ve

- Cenazeyi getirdiğinizde haber verin de onun namazını kılayım, dedi.

Olayı Hz. Ömer'den dinleyelim: “Oğlu haber verdi. Hz. Peygamber namazını kılmak istediğinde onu çektim ve

- Allah münafıkların namazını kılmaktan seni menetmemiş midir? dedim. Hz. Peygamber:

Ahlak Ve Merhamet

- Ben iki hayır arasındayım. Zira Allah “Onlar için ister af talebinde bulun, istersen de bulunma” (Tevbe: 9/80) buyurmuştur, dedi.

Böylece Rasûlullah, Abdullah’ın namazını kıldı. O zaman “*Sakin onlardan herhangi bir kimse ölmüşse, hiçbir zaman onun namazını kılma*” (Tevbe: 9/84) ayeti nazil oldu.⁸⁰

İmam Ahmet eserinde şu ziyadeyi nakleder: Abdullah b. Übeyy vefat ettiğinde, Rasûlullah onun namazına çağrıldı ve geldi, yanında durdu. Namazını kılmak istedi. Hz. Ömer Peygamber’in önüne geçerek:

- Ey Allah’ın Rasûlü! Allah’ın düşmanı Abdullah b. Übeyy’in üzerine mi namaz kılıyorsun? Bu kişi, falan günde şöyle şöyle dedi” dedim.

Hz. Peygamber de ona bakarak tebessüm ediyordu. Rasûlullahı bunu çokça söylediğinde:

- Ey Ömer! Önümden çekil. Ben muhayyer kıldım ve seçtiğimi yaptım. Bana ‘İstersen onlar için af talebinde bulun, istersen bulunma’ denilmiştir. Eğer yetmiştenden fazla af talebinde bulunduğum takdirde affedileceğini bilseydim bunu yapardım” dedi.

Hz. Ömer diyor ki: “Sonra Hz. Peygamber namazı kıldı, cenaze ile beraber gitti. Kabrinin başında da cenaze gömülünceye kadar durdu. Rasûlullah’a karşı gösterdiğim bu cür’etten pişmanlık duydum. Allah’a yemin ederim ki, az bir zaman sonra “*Onlardan herhangi birisi öldüğünde ebediyyen onun namazını kılma...*” anlamındaki ayet indi. Bundan sonra Hz. Peygamber Allah ruhunu kabzedip de dünyadan ayrılınca kadar hiçbir münafığın namazını kılmadı. Kabrine gitmedi.”⁸¹

⁸⁰ Buhari ve Müslim İbn Ömer’den rivayet etmişlerdir.

⁸¹ Olay Tefsir-i İbn Kesir’de (II/378) Buhari, Müslim, İmam Ahmed, Hz. Ömer’den derlemeyle anlatılır. Bakz. Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu’s-Sahabe, Akçağ Yayınları: 3/101-102.

Sevgili Peygamberimiz (sav)’in af ve merhamet konusunda nasıl sınırları zorladığını görüyor musunuz? Bunu anlatan sahabe de tatlı tatlı tebessüm ettiğini? Bu olay ve tebessümün üstüne daha ne söylenebilir ki?!

Kimseyi Utandırmak İstemezdi

Allah Teâlâ’nın insana verdiği değeri en iyi bilen Sevgili Peygamberimiz (sav) de insana değer verirdi. İnsanı sever ve esirgerdi. Biraz önce onun düşmanlarını nasıl af ettiğini, iyi olsunlar diye kaç kere kendisine zulmedenlerin ayaklarına gidip iyilikleri için çabaladığını görmüştük. O, suç işleyenleri bile görmezlikten gelir, kendisine, yani mahkemeye resmen intikal etmedikçe peşine düşmez, yüzüne vurup utandırmazdı. Ayıpların örtülmesini tavsiye eder, böyle yapanların ahirette ayıplarının örtüleceğini beyan ile buna teşvik ederdi. Bir kötülüğü önlerken, yapanların ismini gizler, kötülüğü anlatarak sakındırırdı. Hatta kul hakkı yoksa suçluyu bir şekilde geri gönderirdi.

Hatırlarsınız, zina ettiğini iddia eden Maiz’i kaç kere geri çevirmişti. Hz. Peygamber’e, Maiz b. Malik el-Eslemi isminde birisi gelip: “beni temizle” diyerek zina ettiğini dört defa ikrar etmiş, Hz. Peygamber de her defasında akli melekesini, sarhoş olup olmadığını ve medeni halini sormuş ve geri çevirmişti. Ancak Maiz beşinci kere tekrar gelince onu recmettirmiştir. Hatta recmedilirken kaçmaya teşebbüs eden Maiz için Hz. Peygamber “Keşke bıraksaydınız! Belki tövbe eder de Allah tövbesini kabul ederdi” demiştir. Ayrıca Maiz’i kendisine gönderen kişiye de “Ya Hezzal, Maiz’i elbisenle örtseydin, senin için daha hayırlı olurdu.” tavsiyesinde bulunmuştur⁸².

⁸² Maiz hadisi, ifadeleri farklı olsa da yaklaşık 15 sahabe tarafından nakledilmiştir ve hadis kriterleri açısından da sahih kabul edilmiştir. Rivayetler için bkz. Buhari, Hudûd, 25; Müslim, Hudûd, 22; Ebu Davud, Hudûd, 23; Hakim, Müstedrek, VI, 363; İbn Hanbel, V, 217.

Ahlak Ve Merhamet

Ebu Said el-Hudrî'nin bu husustaki rivayeti çok dikkat çekicidir. Diyor ki:

- Hz. Peygamber perde arkasındaki bakire bir kızın hayasından daha fazla bir hayaya sahipti.⁸³

- Peygamber'in, bir şeyin hoşuna gitmediği yüzünden belli olurdu.⁸⁴

O güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen insan, çok utangaç olduğu için, kimseyi utandırmak istemezdi. Ama dikkat edilirse, dilinin söylemediğini bazen çehresi söylerdi. Arife işaret yetmez mi?

Acılar İçinde Kıvrılırken

Hız. Peygamber'in kendine sihir yapan yahudiye gösterdiği yumuşaklık da hayret vericidir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber'e yahudilerden bir kişi sihir yapmıştı. Peygamber Efendimiz birkaç gün ondan ızdırap duyarak rahatsız oldu. Acılar içinde kıvranıyordu. Derken Cebrail geldi ve:

- Yehudden bir kişi sana sihir yapmıştır. Falan falan kuyuda bir takım düğümler düğümlenmiştir. Birisini gönder onu getirsin, dedi.

Hız. Peygamber, Hz. Ali'yi oraya gönderdi. Hz. Ali o büyük yapılan ipi çıkardı ve Peygamber'e getirdi. Hz. Peygamber de o düğümleri çözdü. Hz. Peygamber, sanki bağından kurtulmuş gibi oldu. Fakat bunu o yahudinin yüzüne vurmadı. Vefat edinceye kadar böyle kaldı.⁸⁵

Hız. Peygamber bu durumu Hz. Aişe annemize açmıştı. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

⁸³ Bidaye, VI/36 (Buhari, Ebu Said'den).

⁸⁴ Bidaye, VI/36 (Müslim'den); Tirmizi, Şemail, s. 26; İbn Sa'd, 192; Taberani de iki senetle rivayet etmiştir. Heysemi, IX/17. Bezzar'ın rivayetinde "Hz. Peygamber 'Haya'nın tamamı hayırdır' buyurmuştur" eki vardır.

⁸⁵ Ahmed (Zeyd b. Erkam'dan).

Cemal Nar

- Ey Âişe! Biliyor musun, Allah kendisinden istediğim konuda bana fetva verdi. Bana iki kişi geldi. Birisi başımın, diğeri de ayaklarımın ucuna oturdu. Başımın ucuna oturan diğerine:

- Adama ne olmuş? dedi. Diğeri:

- Sihir yapılmıştır, dedi. Başucumdaki adam:

- Sihir yapmıştır? diye sordu. Ayak ucundaki adam da:

- Lebid b. A'sam" dedi. (Bu Benî Zureyk kabilesinden bir kişidir. Yahudiler ile aralarında anlaşma vardı ve münafıktı.) O başucumdaki yeniden:

- Hangi nesneyle yapmıştır bunu? diye sordu. Diğeri:

- Bir hurma salkımının kabuğu altına üfleyerek onu Zervan kuyusunun altındaki salın altına koymuştur" dedi.

Hiz. Peygamber o kuyuya vardı. O yapılan sihri çıkardı ve:

- İşte bu kuyu bana gösterilen kuyudur! Onun suyu sanki kınanın suyu idi. Oradaki hurmalar sanki şeytanların başlarıydı, dedi. Hiz. Peygamber'e:

- Bunu neden halka ilan etmiyorsun? dedim. Hiz. Peygamber:

- Allah bana şifa verdi. Kimseyi utandırmak istemiyorum, dedi.⁸⁶

Onun merhametinin her varlığa şamil olduğunu biliyoruz. O, kendisine en büyük kötülük yapan Yahudileri bile af etmiştir. Onların açlarını doyurmuş, hastalarını ziyaret etmiş, cenazelerine ayağa kalkmıştır. Ondan bu terbiyeyi alan Müslümanlar da insana değer vermişler, her konuda insana ve insanlığa hizmet etmişlerdir. Şimdi onun Yahudilerle olan çok ilginç bir hikayesini daha anlatacağız. Böylece onun Resulü Ekrem oluşunu bir kere daha tasdik edeceğiz.

⁸⁶ Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/102-103. Hadisi Ahmed ve Müslim rivayet etmiştir.

Bunu Niçin Yaptınız?

Peygamber Efendimizin bütün iyi niyet ve güzel muamelesine rağmen, Yahudilerin İslâm'a karşı gönüllerinde besledikleri kin ve düşmanlık ateşi bir türlü sönmüyordu. Her iyi muameleye karşı kötü bir hareketle, haince bir tertiple cevap vermeyi, âdeti kendilerine huy edinmişlerdi.

Hayber fethedilmiş, Peygamberimiz ashabıyla birlikte istirahatete çekilmişti. Savaşla Resûl-i Ekrem'i mağlûb edemeyen Yahudiler, bu sefer haince bir tertibin içine girdiler: Onu zehirlemeye karar verdiler! Bu vazifeyi, meşhur Yahudi Sellam b. Mişkem'in karısı Zeyneb üzerine aldı. Plân gereği, Zeyneb, bir dişi keçi kızarttı ve her tarafını tesirli bir zehirle zehirledi; ayrıca, Peygamber Efendimizin, davarın kol ve kürek etini daha çok sevdiğini de sorup öğrendiği için, keçinin oralarına daha da çok zehir serpti. Hain ve hileci yahudi kadını, kızartılmış, kebab edilmiş zehirli keçiyi alıp getirdi ve,

- Ey Ebû'l-Kasım!.. Bunu sana hediye ediyorum! diyerek Peygamber Efendimizin önüne koydu.

Kadın uzaklaşırken, Peygamber Efendimiz ve orada bulunan sahabîler de ortaya konulan etten yemeye hazırlandılar. Ama "Resulullahın önüne geçmekten men edilen"⁸⁷ ashâb-ı kiram önce onun başlamasını beklediler. Ancak içlerinden birisi belki çok acıkmıştı ki bu edebi unuttu ve bir lokma alarak yedi. Resûl-i Ekrem, etin sevdiği kürek kısmından bir lokma aldı; fakat yutmadan, sahabîlere:

- Ellerinizi çekiniz! Şu kürek, etin zehirlenmiş olduğunu bana haber veriyor!" dedi.⁸⁸

Herkes elini çekti. Sâdece Bîsr b. Bera Hazretleri, ağzına aldığı lokmayı yutmuştu. Et öylesine kuvvetli zehirliydi ki Hz. Bîsr, oturduğu yerde birden morardı ve ânında şehid oldu.⁸⁹

⁸⁷ Hucurat 1.

⁸⁸ Ebû Davud, Sünen, c. 4, s. 175; İbn-i Hişam, A.g.e., c. 3, s. 352.

⁸⁹ Halebî, İnsanû'l-Uyûn, c. 2, s. 767.

Cemal Nar

Peygamberleri öldürmekle meşhur olan, zehirleme marifetini her millettten çok daha iyi beceren Yahudilerin bu teşebbüsü de akim kalınca, Peygamber Efendimiz, bu tertibe âlet olan Zeyneb'i huzuruna çağırdı.

- Bu koyun eti zehirli midir? deyince, yahudi kadın:
- Sana bunu kim haber verdi? diye sordu. Rasûlullah:
- Bana şu elimdeki haber verdi, dedi.

O anda Rasûlullah'ın elinde koyunun ön bacağı bulunuyordu.

Kadın:

- Evet, o zehirlidir, dedi. Hz. Peygamber:
- Peki sen bunu neden yaptın? deyince, Zeyneb'in verdiği

cevabı çok ilginçti:

- Eğer gerçekten bir peygambersen, Allah seni bu hadiseye muttali kılacaktır. Sana zarar vermez. Eğer yalancı isen halkı senden rahat ettirmeyi kastettim ve bilmek istedim.

Rasûlullah bu kadını affetti. Bu ihanetinden ötürü ona ceza tatbik etmedi. Peygamber, pişirilmiş gövdeden yediği et için omuzlarının üzerinden hacamat yaptırdı. Rasûlullah'a hacamat yapan Ebu Hind'dir. Bu kişi boynuz ve bıçakla hacamat yapardı ve kendisi ensardan Benî Beyaza kabilesinin azadlısı idi.⁹⁰

Ancak o zehirli etten yiyen Bişr b. Bera b. Ma'rur bu etten ötürü vefat etti. İşte o zaman bu olay bir cinayet olarak Bişr'in mirasçıları tarafından mahkemeye getirildi. Hz. Peygamber de kısas hükmü gereğince emretti, kadın öldürüldü.⁹¹

Rasûlullah'ın sadece ağzına aldığı ama yutmadığı bu kuvvetli zehirden zaman zaman etkilendiği olurdu. O zaman hemen kan aldırırdı. Hatta İbn Abbas der ki, "bir kere hac yolculuğunda ihrama girdiği sırada yine zehirin etkisini hissettiğinden, kan aldırıldığını gördüm".⁹²

⁹⁰ Ebu Davud (Cabir'den).

⁹¹ Ebu Davud (Ebu Seleme'den).

⁹² İmam Ahmed.

Ahlak Ve Merhamet

Allah'ın Rasûlü vefat edeceği hastalığında Bîşr b. Bera'nın kız kardeşi onu ziyarete geldiğinde Hz. Peygamber ona:

- Ben şimdi, Hayber'de kardeşinle beraber yediğim zehirli etin tesirinden kalp damarlarımın koptuğunu hissediyorum, dedi.

Müslümanlar buna dayanarak Rasûlullah'a Allah tarafından verilen peygamberlikle beraber şehitlik mertebesi de verildiğine inanırlardı.⁹³

İşte O Muhteşem Merhamet

O peygamberimizi anlamak için şu kısa ama ibretli olaya iyi bakınız ve değerlendiriniz derim:

Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Rasûlullah'a gelerek:

- Devs kabilesi isyan etti. Onların aleyhinde Allah'a yalvar! dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber kibleye yöneldi, ellerini kaldırdı. Bunu gören halk:

- Devs kabilesi helâk oldu, dedi. Fakat Hz. Peygamber:

- Ey Allah'ım! Devs'i hidayet et. Onları bana getir. Ey Allah'ım! Devs'i hidayet et, onları bana getir. Ey Allah'ım Devs'i hidayet et ve onları bana getir! diye duâ etti.⁹⁴

Şefkat Ve Merhamet

Allah'ın yarattığı canlılara karşı insanda var olan acıma, esirgeme, koruma ve kayırma duygularına genellikle şefkat ve merhamet deriz. İnsandaki şefkat ve merhamet duygusunun kaynağı, yukarıda da söylediğimiz gibi, Allah'ın Rahmân, Rahîm, Erhamurrâhimîn isimlerinde ifadesini bulan ilâhî rahmettir:

⁹³ Bidaye, IV/208 (İbn İshak, Mervan b. Osman b. Ebi Said b. el-Mualla'dan).

⁹⁴ Buhari ve Müslim (Ebu Hureyre'den).

"Rahmetim herşeyi kapsamıştır".⁹⁵

"Allah, arz ve semayı yarattığı gün, yüz rahmet yarattı. Her bir rahmet göklerle yer arasını dolduracak kadardır. Ondan yeryüzüne tek bir rahmet indirmiştir. İşte anne, yavrusuna bununla şefkat eder. Vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirlerine bununla merhamet ederler. Kıyamet günü geldiği vakit Allah, rahmetine bunu da ilâve ederek tekrar yüze tamamlayacak ve bununla müslümanlara merhamet edecektir."⁹⁶

Bu hadisi, bu şefkat ve merhamet duygusunun sadece insanlara has olmayıp, hayvanlarda da bulunduğunu açıklayarak, yeryüzündeki bütün canlıların Allah'ın rahmet ve şefkatiyle varlıklarını devam ettirdiklerini bildirir. Öyleyse bütün canlıların hissettiği bu duyguyu, onların en üstünü (eşref-i mahlûkât) olan insanın daha güzel bir şekilde hissetmesi gerekir. Zaten İslâm, hâlîka (yaratana) hürmeti, mahluka (yaratılmışlara) şefkat temellerine dayandıran bir dindir. Çünkü mahlûkâtın hepsi Allah'a aittir. İyi bir müslümanın çok müşfik, yani şefkatli olması gerekir. Çünkü Peygamberimiz şöyle buyurur:

"Büyüklerini saymayan, küçüklerini sevmeyen bizden değildir (bize lâîk bir müslüman değildir)"⁹⁷

"İnsanlara acımayana Allah da acımaz".⁹⁸

"Merhamet etmeyene merhamet edilmez".⁹⁹

"Müminler birbirlerini sevmede, acımada, korumada bir vücut gibidir. Vücudun herhangi bir organı rahatsız olursa, diğerleri de bu yüzden rahatsız olur; ateşlenir ve uykusuz kalır"¹⁰⁰.

"Çoğu kez namaza başlarken namazı uzatmak isterim. Fakat kulağıma bir çocuğun ağlayan sesi gelir, ben de namazı

⁹⁵ A'râf, 7/156.

⁹⁶ Buhârî, Edeb, 19; Müslim, Tevbe 21, (2753).

⁹⁷ Tirmizî, Birr, 15.

⁹⁸ Müslim, Fedâil, 66.

⁹⁹ Buhârî, Edeb, 18.

¹⁰⁰ Buhârî, Edeb, 19.

Ahlak Ve Merhamet

hızlandırırm. Çünkü biliyorum, çocuğun annesi, onun ağlamasından ne kadar zorluk çeker”¹⁰¹ buyurmuştur.

Şu olay da çok ilginçtir:

Bir kişi Hz. Peygamber’e:

- Benim babam nerededir? diye sordu. Hz. Peygamber:

- Ateştedir, dedi. Bunu söyledikten sonra çocuğun beti benzinin

kaçtığını görünce:

- Benim babam da, senin baban da ateştedir¹⁰², dedi.

Özellikle Çocuklar

Az önceki hadisin üstünde biraz durup düşünsek iyi olmaz mı? Peygamberimiz bazen namazda uzun okumak ister, fakat duyduğu çocuk sesi sebebiyle, annesi cemaatte olabilir diye kısa keserdi.

Sadece kendi çocukları ve torunlarını değil, gördüğü, rastladığı bütün çocukları sever, kucağına alır, okşar, öper, onlarla şakalaşır. Köle ve cariyelere müşfik davranır, başkalarının da böyle yapmasını isterdi. Bu konuda Hz. Enes’in anlattıkları ne kadar güzel hatıralardır!

Hz. Peygamber (s.a.s.)’in çocukları öptüğünü görünce şaşırان, on çocuğundan hiçbirini öpmediğini öğrenerek söyleyen Akrâ’ b. Habîs’e cevabı; "Allah kalbinden rahmeti söküp almışsa, ben sana ne yapabilirim"¹⁰³ olmuştur.

¹⁰¹ Sıfatu’s-Safve, I/66 (Buhari ve Müslim, Enes’den).

¹⁰² Sıfatu’s-Safve, I/66 (Müslim, Enes’den). Peygamber Efendimizin (sav) ana babasının ahirette cennette mi yoksa cehennemde mi olacağı meselesi ihtilafıdır. Ehli sünnetin ekserisi bu ve benzeri hadislerle bakarak cehennemde demişlerdir. Şia ise cennettedir demişlerdir. Kadı İyaz “eş- Şifa” eserinde konuyu enine boyuna yazmıştır. Katip Çelebi’nin “MizaHak Fi İhtiyari’l Ehak” kitabında da bu konudaki münakaşalar dile getirilip son söz söylenmiştir. Bu konuyu uzun boylu konuşmak, Peygamberimize sevgi ve saygıya yakışmaz. Bundan kaçınmak hep tavsiye edilmiştir.

¹⁰³ Buhârî, Edeb, 18.

Allah'ın Rasûlü “Çoğu kez namaza başlarken namazı uzatmak isterim. Fakat kulağıma bir çocuğun ağlayan sesi gelir, ben de namazı hızlandırırım. Çünkü biliyorum, çocuğun annesi, onun ağlamasından ne kadar zorluk çeker” buyurmuştur¹⁰⁴.

Yine bir çocuk Hz. Peygamber'e

- Benim babam nerededir? diye sordu. Hz. Peygamber

- Ateştedir dedi.

Bunu söyledikten sonra çocuğun beti benzinin kaçtığını gördüğünde

- Benim babam da, senin baban da ateştedir, dedi.¹⁰⁵

Rahmeti gazabına galip gelen, insana ana-babasından daha şefkatli davranan bir Allah'ın kullarına merhametsizlik, katı kalplilik, acımasızlık yakışmaz. Ona yakışan, Allah ve Rasulü'nün bu güzel ahlâkıyla ahlâklanmak, Rabbi'nin kendisine yaptığı gibi, başkalarına karşı merhametli davranmaktır.

Hayvanlara Merhamet

Hayvanlara merhamet de öyledir. Onlara taşıyamayacağı yükler yüklememelerini, onlara eziyet etmemelerini, yüzlerine vurmamalarını, onları boğazlarken, eziyet çekirtmeden, en güzel bir şekilde kesmelerini tavsiye ederdi. Bu ulvî duygudan yoksun olanlara sadece acırdı.

Evet, merhamet, Allah(cc.)ın yarattıklarına acımak, onların iyiliğini istemek, kötü durumlarında yardım etmeye çalışmaktır. Merhamet, kaynağı Allah'a (cc.) iman olan bir güzel ahlaktır. Çünkü yüce Allah(cc.) çok merhametlidir.

¹⁰⁴ Sıfatu's-Safve, I/66 (Buhari ve Müslim, Enes'den).

¹⁰⁵ Sıfatu's-Safve, I/66 (Müslim, Enes'den). Nakil:

Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/106.

Ahlak Ve Merhamet

Düşmanına Merhamet

Sevgili Peygamberimizin (sav) her cihetten şefkat ve merhameti galipti. O kadar ki, çağımızın bir hastalığı olan şişmanlık / obozite de onu düşündürür, bu konuda gördüğü kişileri uygun bir dille uyarırdı. Yerine göre göbeğine dokunur, adamına göre de dil ile uyarırdı. Yine bir gün Hz. Peygamber şişman bir kişi gördü. Peygamber onun karnına eliyle işaret ederek:

“Eğer bu yemek burada olmasaydı senin için daha hayırlı olurdu” dedi.

O sırada Hz. Peygamber’e bir başka adam getirilerek “Bu seni öldürmek istiyordu!” denildi.

Hz. Peygamber “Sakin korkma! Eğer sen beni öldürmek istesen dahi, Allah seni bana musallat kılmayacaktı!” dedi.¹⁰⁶ Öldürmeyeceği düşmanının korku içinde ıstırap çekmesini istemiyor, onu rahatlatıyordu. Elbette bunu o düşman da değerlendirecek ve selim bir akılla durum değerlendirmesi yapacak, belki de önyargılarından kurtularak İslam’ı yakından tanımak isteyecekti...

Bir gün bir bedevi Hz. Peygamber’e gelerek diyet hakkında yardım istedi. Hz. Peygamber ona bir şeyler verdi. Sonra:

- *Sana iyilik yaptım mı?* diye sordu. Göçebe

- Hayır, yapmadın! Bana verdiğin nedir ki, bundan memnun olayım, deyince müslümanların bir kısmı öfkelendi. Kalkıp göçebeyi dövmek istediler. Fakat Hz. Peygamber onlara:

- *Sakin ellerinizi uzatmayınız*, diye işaret etti. Rasûlullah kalkıp giderken o göçebeyi de evine davet etti. Göçebeye:

- *Sen geldin, bizden istedin. Biz de sana Bir şeyler verdik ve dediğini de dedin*, dedikten sonra ona bir şeyler daha vererek:

- *Sana iyilik yaptım mı?* diye sordu. Göçebe:

- Evet, Allah sana ecirler versin. Çoluk çocuğunun ömürlerine bereket ihsan etsin, dedi. Hz. Peygamber

¹⁰⁶ Huffaci, II/25 (İmam Ahmed, Ca'de b. Halid b. Simme el-Cuşemi'den). Nakleden, Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/104-105.

Cemal Nar

- Sen biraz önce bana karşı sarfettiğin o sözle arkadaşlarımı kızdırdın. Sana karşı şimdi kin duyuyorlar. Onların yanına döndüğümde, tekrar gel ve bu sözünü orada da söyle ki kalplerindeki kin silinsin, dedi. Göçebe buna:

- Peki, dedi. Göçebe gelince Hz. Peygamber:

- *Sizin bu arkadaşınız bize geldi, istedi. Biz verdik. Dediklerini dedi. Sonra biz onu çağırdık yine verdik. Şimdi artık razı olmuştur. Öyle değil midir ey göçebe?* dedi. Göçebe:

- Evet, Allah sana mükafaatlar versin. Seninle çoluk çocuğunun ömürlerini bereketlendirsın, dedi. Hz. Peygâmbere de:

- *Benimle bu göçebenin meselesi, devesi olup da ürken bir kişinin meselesine benzer. O deveyi tutmak için halk arka arkaya dizilmiştir. Fakat onlar koştukça deve daha da hızlanıyor. Deve sahibi onlara “Benimle devemin arasından çekiliniz, Ben ona karşı sizden daha şefkatliyim. Onu daha iyi tanırım” der. Böylece deve sahibi devesine doğru gider, yerden bir hurma dalı alır ve deveyi çağırır. Deve sahibinin yanına gelir. Ona yükünü yükler ve kendisi de sırtına biner. Eğer bedevî o sözleri söylediği zaman sizi dinleseydim, bu adam cehenneme yuvarlanırdı”* buyurdu¹⁰⁷.

Ashâbın Merhameti

Yukarıda ashâbın ahlakı anlatılırken değindiğimiz bir meseleyi kısaca bir hatırlayalım mı? Hz. Ömer (ra.) aslında çok merhametli bir insandı. Ama bunu halka göstermezdi. Bu yüzden onun hakkında yanlış bir kanaat sahibi olanlar çoktu. Hatta Hz. Ebu Bekir, kendisinden sonra halife olması için onun hakkında halkın görüşüne başvurduğunda bu kanaatlerini dile getirmişlerdi. Ancak arkadaşını çok iyi bilen Ebu Bekir o düşünceleri yersiz bulmuş ve görüşünü ısrarlı tavsiyeye dönüştürmüştür.

Hz. Ömer’in icraatlarına bakanlar, onun ne kadar insanları düşünen, onların sıkıntılarını gidermek için kendini sıkıntılara sokan, hatta vazifesinin üstünde sorumluluklar yüklenerek şahsi hayatından ve istirahatinden fedakârlık yaptığını görürler. Onun sert görünümü, hukukun üstünlüğünü sağlayarak halkın kanunlara bağlı yaşamasını

¹⁰⁷ Tefsir-i İbn Kesir, II/404 (Bezzar, Ebu Hureyre'den). Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/106-107.

Ahlak Ve Merhamet

sağlamak, kötülüklere fırsat vermemek gibi amaçlara dayalıydı. Yoksa özel hayatında çok mütevazı, çok saygılı ve faziletli birisiydi. Buna şöyle bir örnek verelim. Sokakta birisi kılıcını kinsız olarak taşırken, onun böğrüne asasıyla dokunarak uyarmıştı. O adam hacca gitmeye niyetlendiğinde vedalaşmak için Hz. Ömer’e geldi. Hz. Ömer ona çok iltifat etti, dua istedi ve hakkını helal etmesini söyledi. Adam şaşırdı:

- Ne hakkı efendim?
- Hani o gün sokakta sana dürtmüştüm ya!
- Aman efendim, siz haklıdınız, kaldı ki ben onu unutmuşum bile!

- Ama ben hiç unutmadım!

Ömer işte buydu. Onun merhametini uzun uzadıya anlatmaya gerek duymuyoruz. Fakat halkın kanaatini o da biliyordu ve bunu gerekli görüyordu. Şu rivayetten de bunu anlarız: Halk, Hz. Abdurrahman b. Avf’a, Hz. Ömer’in halka karşı biraz yumuşak davranmasını söylemesi için ricada bulundular. Çünkü Ömer’in sertliğinden perde arkasındaki kızlar bile korkardı.

Abdurrahman halkın bu şikâyetini Hz. Ömer’e bildirince, o şöyle dedi:

“Bu insanlara bundan daha yumuşak davranmak iyi olmaz. Allah’a yemin ederim ki eğer onlara yumuşak davransam, gelip elbisemi omuzumdan alırlar”¹⁰⁸

Şu Anaya Bakar mısınız?

Ömer İbnul-Hattâb (ra) anlatıyor:

"Resûlullah (sav)a bir grup esir getirilmişti. İçlerinde bir kadın vardı, göğüsleri sütle dolu idi. Bu kadın kaybolan çocuğunu bulabilmek için sağa sola koşuyor, esirler arasında bir çocuk bulduğu zaman onu yakalayıp kucaklıyor, göğsüne bastırıyor ve emziriyordu. Derken kendi çocuğunu buldu ve bağrına basarak onu şefkatle emzirdi.

¹⁰⁸ Kenz, IV/426 (Dineveri, Asmai'den). Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/107.

Cemal Nar

Dikkatleri çeken bu manzara karşısında, aleyhissalâtu vesselâm ashabına sordu:

- Ne dersiniz? Sizce bu kadının, çocuğunu ateşe atar mı?

Bizler:

- Hayır! diye cevap verince:

- Bilin ki, Allah'ın kullarına olan rahmeti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha fazladır" buyurdu."¹⁰⁹

Allah(cc.) in bu engin merhametinden faydalanmanın yolu da merhametli olmaktır. Çünkü sevgili Peygamberimiz(sav.) buyururlar ki:

"Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler. Rahim (akrabalık bağı) Rahmândan bir bağıdır. Kim bunu korursa Allah onunla rahmet bağı kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan rahmet bağı koparır."¹¹⁰

"Allah, insanlara merhamet etmeyene rahmette bulunmaz."¹¹¹

Kalpteki Putları Kırma

Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethinden sonra ilk olarak Kabe'ye varıp içindeki putlardan arındırdı, Müminler için yegane örnek olan Muhammed Mustafa (sav) gibi bu zaferden sonra kendi kalbimize dönüp putlardan arındırmamız gerekir.

Gönül putlarını kırmadan şuur açılmaz, aşk ve ihlas doğmaz, güzellikler ve nur yayılmaz, ilim ve mana doğmaz, kalp gözleri açılmaz ve miraca çıkılmaz.

Peygamber Efendimizin Tebük savaşından döndükten sonra buyurduğu "küçük cihattan döndük, büyük savaşa başlıyoruz" gibi "Cihad-ı Ekber"e yani nefsimizle olan mücadeleye yoğunlaşmalıyız.

¹⁰⁹ Buhâri, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22, (2754).)

¹¹⁰ Tirmizi, Birr 16, (1925); Ebü Dâvud, Edeb 66, (4941).)

¹¹¹ Buhâri, Tevhid 2, Edeb 27; Müslim, Fedail 66, (2319); Tirmizi, Birr 16, (1923).

Ahlak Ve Merhamet

Hız. Mevlana'ya; "Cihad nedir?" diye soruyorlar. "Deliler elinden silah almaktır" diye cevap veriyor. Bugün bütün bir dünyayı patlatarak toz duman edecek silahları ellerinde bulunduranların bu iman, bu akıl, bu şuur ve iz'an ile araları nasıldır?

Ne kadar korkunç bir durumun içinde yaşadığımızı görüyor musunuz? Bundan büyük tehlike olabilir mi insanlık için?

Evet, cihadı anlamayan, Müslümanı "cihatçı" diye niteleyen, ama ellerindeki silahlarla dünyayı ateşe vererek cayır cayır yakan bir dünyada yaşıyoruz. Daha da garibi, "Batılılaştırma" projesiyle beyni yıkanmış ve "mankurtlaştırılmış" Müslümanların, kafirlerin her sözünü "kutsal bir metinmiş" gibi tekrar etmeleridir.

İşte bu yüzden diyoruz ki, çağın Müslümanının mesuliyeti çok büyük, işi çok zordur. Ama o oranda kıymeti de, mükafatı da, makamı da büyüktür.

Allah bize Müslüman oluşumuzun kıymetimizi bildirsın ve dünya sınavımızı yüz akıyla bitirmeyi nasip etsin.

Tevazu

Bir Müslümanın, özellikle de bir davetçinin, bir tebliğ ehlinin en büyük sermayesi güven, doğruluk, tevazudur. Bunun da kaynağında başarıyı Allah Teâlâ'dan bilmek, yani ihlas ve samimiyet vardır. Bunu böyle bilmezse, ucbe, fahre, kibir ve gurura kapılmaması mümkün değildir. Bunun farkında olmak, bir müslümanın en büyük sigortasıdır.

Güngörmüş irfan ehli ile yapılan sohbetler ne kadar tatlıdır. İnsan onları dinleme bahtıyarlığına erememişse, bari hatıralarını, hayat hikâyelerini, kendileriyle yapılmış sohbetleri, röportajları okumalı, istifade etmeli. İşte bizde batıdaki gibi pek yaygın olmasa bile az da bulunmayan hatıra kitapları, içlerinde büyük hazineler taşırlar.

Bunlar arasında ders ve ibret dolu nice bir hadise olduğu gibi, insanı hayrete düşüren, bu kadar da olmaz dedirten nice olaylara da

Cemal Nar

rastlanır. Bazen güler geçer, bazen üzülür “yazık” dersiniz. Şahsen kendim, tabakat ve teracim kitaplarını okumaktan büyük keyif alırım.

Bunlar davet ve tebliğde büyük faydalar ve kolaylıklar sağlar. Bazen saatlerce anlatılan bir konuşma yerine bir kıssa, ya da birkaç mısra daha yararlı olur.

İşte onlardan bir örnek: Şefik Can Hoca anlatıyor: “Efendim, bir gün Tâhirü’l-Mevlevî merhum Esat Muhlis Paşa’dan bahsediyordu. Bize sordu;

-Kimdir bu Esat Muhlis Paşa? diye.

-Efendim, Esat Muhlis Paşa şairdir, dedik.

Bu Ayaşlı, Abdülhamit devrinin tanınmış paşalarından, aynı zamanda şair bir adam. Fakat nev-i şahsına münhasır, yani kimseye benzemeyen bir adam hakikaten. Çok enteresan taraflarını anlattı. Şiirleri arasında şöyle bir beyit var:

Lâf-ı da’vâ-yı enâniyyet ne lazım âdeme,

Herkesin âlemde bin mâfevki bin mâdunu var.

Ne kadar güzel, yani kimseye benlik davası etmek yakışmaz. Ben şuyum, ben buyum, ben şu mevkideyim. Şöyle zenginim yahut şöyle tanınmış bir adamım demek, benlik dava etmek, yakışmaz. Çünkü herkesin dünyada bin tane mâfevki, yani üstünde bulunan insanlar var, bin tane de aşağısında bulunan insanlar var. Kişi kendini üstün görmemelidir. Hakikaten bu söz, çok güzel bir düstur.

Aslımı Unutma

Eski Fransız generallerinden birisi yükselmiş, büyük bir mevkiye gelmiş. Onun da iki oğlu varmış, bunlar da en tanınmış kumandanlar olmuşlar. Evinde de bir gardırobu varmış, zaman zaman o yüksek mevkideki oğullarını çağırır, o gardırobu açar, içinden eski, kullanılmış hamurlu bir önlüğü onlara gösterip dermiş ki;

Ahlak Ve Merhamet

“*Sakın ha, kendinizi bir şey zannetmeyin, benim babam şu gömleği giyen bir fırıncıydı, ben bir fırıncının oğluyum*”.

Şimdi lâf-ı da‘vâ-yı enâniyyet... Bazısı yüksek mevkide bulunmuştur, bazısının soyu tanınmıştır.”¹¹²

“Bu kadarı da olmaz, çok yazık” dedirten ne var bunda? Ne güzel kelam işte” Dediğinizi duyar gibiyim. İş bu kadarla kalsa haklısınız. Amma şu beyti söyleyene bakınız şimdi:

Bir Söze Bir de Söyleye Bak

“Tâhirü’l-Mevlevî’nin anlattığına göre; bu Esat Muhlis Paşa, tıraş olduğu zaman bunun bir kâhyası varmış. Kâhya ayna tutarmış berber de paşanın sakalını kesermiş, yani düzeltirmiş, sakallı adam. Berbere hitap etmiyor. “Kâhya söyle berbere sakalımın şu tarafını kessin.” Çünkü bir paşanın ona hitap etmesi, küçüklük onun nazarında, bakın şimdi benlik davası... Hani sen,

laf-ı da‘vâ-yı enâniyyet ne lazım âdeme,

Herkesin âlemde bin mâfevki bin ma‘dûnu var,

diyordun, yaşasana!”

Kur’an şairler için ne diyordu: “Şairler(e) gelince), onlara da sapıklar uyar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?”¹¹³

Ancak haksızlık etmeyelim, ayetler şöyle devam ediyor: “Ancak iman edip iyi ameller işleyenler, Allah’ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar müstesna; haksızlık edenler, hangi dönüşe (hangi akibete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir.”¹¹⁴

¹¹² Tasavvuf Dergisi, sayı 14. s. 831..

¹¹³ Şuara, 224-226.

¹¹⁴ Şuara, 227.

Yapmadıklarını Söylemek

“Yapmadıkları şeyleri söylemek” şairlerin işidir. Doğru. Biz, konumuzun dışında kaldığı için bu ayetlerin tefsirine dalmayacağız. Çünkü konumuz açısından söz gayet açık ve örnek şahıs da bunun tipik bir örneği.

Kur’an, “yapılmayan sözlerin konuşulmasını, yapılmayacak sözlerin verilmesini, yapılmadık işlerle övünülmesini hiç hoş karşılamaz. İşte onlardan bir örnek daha: “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz, Allah yanında şiddetli bir suçta sebeb olur”¹¹⁵

Bu iki ayet müslümanın kişiliğindeki en köklü karakteri çizmektedir. Doğruluk ve dürüstlük. İçi ile dışının, sözü ile işinin bir olması. “Özü sözü bir olmak” deyimini de bunu anlatır aslında. İslamî ıstılahta için başka dışın başka olması “münafıklık” olarak nitelendirilmiştir. Başkalarına iyiliği anlatıp da kendilerini unutan insanlar kınanmıştır.¹¹⁶

İç ve dışın, söz ile davranışın uyum içinde olması, İslam ahlakının üzerinde durduğu en önemli huydur. İnsan ancak böyle “emin” olabilir ve ancak “emin “ insanlar Allah (azze ve celle) ın ve insanların sevgi ve saygısını kazanabilirler. İslam da bu tür insanların omzunda yükselir. Allah (azze ve celle) bu tür insanları İslam ile yüceltir.

Çocuğu Bile Kandırma

Şu anlatılan iki örnek olay, Müslümanlığın bakış açısını yansıtmaları bakımından dikkat çekicidir:

İmam Ahmed ve Ebu Davud Abdullah İbni Amir İbni Rebia’dan rivayet ederler ki; Abdullah şöyle demiştir:

“Ben çocuk iken Hz. Peygamber bize gelmişti. O sırada ben oyun oynamak için dışarı çıkmıştım. Annem:

¹¹⁵ Saf, 61/ 2- 3.

¹¹⁶ Bakara, 2/44.

Ahlak Ve Merhamet

- Abdullah buraya gel, sana bir şey vereceğim, diye beni çağırmıştı.

Hız. Peygamber:

- Ona ne verecektin? diye sordu. Annem:

-Hurma, dedi. Hız. Peygamber:

-Eğer ona vadettiğini vermeseydin aleyhine bir yalan yazılacaktı, buyurdu.

Kandırandan Hadis Alınmaz

İmam-ı Ahmed İbni Hanbel çok uzak mesafelerden hadis öğrenmek üzere gittiği bir adamdan hadis rivayet etmeden vazgeçerek geri döndü.

Neden mi?

Çünkü adamın boş torbayı eline alıp içinde yem varmış gibi katırını çağırdığını ve onu kandırdığını görmüştü. Bunun üzerine İmam: “Katırını kandıran insanları da kandırabilir.” Diyerek ondan hadis rivayet etmekte sakınca görmüş ve ondan hadis almaktan vazgeçmiştir.

Paşanın Teşekkürü

Es’ad Efendiyi biraz daha yakından tanıyalım aynı kaynaktan:

“Esat Muhlis Paşa Erzurum’a vali tayin edilmiş. Efendim, Erzurum beyleri onu karşılamışlar, şehirde ikramlar izzetler... Tanınmış beylerden bir tanesi de bunu evinde misafir ediyor.

On beş gün o misafir olduğu evde ev sahibini çağırıp ta; “Çok teşekkür ederim bana ikramlar da bulundunuz” demiyor.

Ev sahibi kuşkuluyor acaba ben paşaya karşı bir suç mu işledim ki hiç benim hatırım sormuyor, diye. Durumu kahyaya iletiyor. Kahya da; peki paşaya sorayım, diyor. Kahya, Esat Muhlis Paşa’ya ev sahibinin tereddütlerini iletince, Paşa;

“Yahu demiş, ben ilk gece geldiğim zaman ona çizmelerimi çıkarttım, daha ne istiyor.”

Cemal Nar

Anlayabildiniz mi? Şimdi biz bunları çekiştirmek için söylemiyoruz. İnsan karakterinin ne kadar değişik olduğunu anlatmak için arz ediyorum.

Sürgün Sebebi

Tâhirü'l-Mevlevî'nin söylediklerini aynen size aktarıyorum. Esat Muhlis Paşa bir aralık Edirne'de vali. O zamanlar valiler şimdiki gibi otomobillerde gezmezler, faytonlara binerlermiş. Bir gün bu, bir yere gidecek, tam arabaya bindiği sırada atlardan birisi affedersiniz tabi ihtiyacını yapıyor. “Vay diyor, arabacıya neden bu hayvanlara daha evvel tabi ihtiyacını yaptırmadın da benim huzuruma getirdin de huzurumda yaptı. Bu adamı ve hayvanları Edirne'nin Dimitoku'na sürün” diyor.

Böyle garip adam, bu Esat Muhlis Paşa. Şimdi bu benlik davası ama kendisi temiz dürüst iyi vazifeler yapıyor. Hırsız değil, bir benlik davası.

Yine bir gün Bakırköy'de istasyonda giderken karşıdan tren geliyor. Atının üstünde yavaş yavaş ilerliyor, tren karşıdan geliyor. Seçirtmek yakışmaz, yani koşmak vezirliğe pašalığa yakışmaz diye aheste aheste atının üzerinde gidiyor. Neredeyse ezilecek yani. İşte benliğine yenik insanlar böyle oluyor.”¹¹⁷

İsterseniz Es'ad Paşa'nın o güzel beytini bir kere daha okuyalım ve bir soru soralım:

*laf-ı da'vâ-yı enâniyyet ne lazım âdeme,
Herkesin âlemde bin mâfevki bin ma'dûnu var.*

Soru şu, maazallah bu adam paşa olmasa da bir hoca, bir davet ve tebliğci olsaydı, nasıl bir başarı beklerdiniz acaba?

¹¹⁷ A.y.

Ahlak Ve Merhamet

SONSÖZ

Sonsöze bir soruyla girelim: Kimlere merhamet?

Kitaplık çapta bu sorunun cevabı elbette uzun kaçar. Ama biz özetini verelim:

“Bu din, Halika tazim, mahlûka merhamettir.”

Kısaca açılımı ise şudur: Başta kendimize merhamet. O’nu utanacak ve azap çekecek hallerden korumak yani. Sonra ana baba, eş ve evlattan tutun, akraba, komşular, fakirler, dullar, yetimler, hastalar, muhacirler, mazlumlara, öğrenciler... derken asiler, günahkarlar, evden kaçarak sokaklarda yaşayan, uyuşturucu, alkol ve fuhuş batağına düşmüş de kurtulmak için çırpındıkça batanlar... hatta kafirler, anarşistler, teröristler...Yeniden ıslah olmaları için, yeniden aile ortamında, sıcacık yuvalarında mutlu yaşamaları için elden gelen ne varsa yapılmalı, çırpınmalı, dertleriyle dertlenmeli insanların.

Hatta hayvanların dertleriyle dertlenmeli, yemesi, içmesi ve yükü yerli yerince mi incelenmeli, yaraları sarılmalı, sevgi ve ilgiyle izlenmeli. Evet, Yunus gibi demeli, “Yaratılanı sevmeli yaratandan ötürü.”

Her zaman son sözümüz “hamd-u senalar olsun âlemlerin rabbi Allah Teâlâ’ya” demek olsun vesselam.

SON

Ahlak Ve Merhamet

